

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Näridrottsplatsen - ett segregerat rum?

En studie av genus och offentliga platser

Författare:

Emma Persson och Lina Persson

Kandidatuppsats, höstterminen 2013
Institutionen för Ekonomi och Samhälle
Avdelningen för kulturgeografi, KGG310

Handledare: Ingrid Johansson

FÖRORD

Först och främst vill vi tacka vår handledare Ingrid Johanson som varit vår vägledare genom hela processen. Ett särskilt tack riktas också till Anna Griphammar-Westberg och Yuka Ohshima vilka var med och arbetade fram grunden för denna uppsats under vårterminen 2013. Vi vill också ge Gerd Cruse Sondén ett stort tack. Utan henne hade denna kandidatuppsats kanske inte blivit till, då det var Gerd som initierade till tankarna om genus och offentliga platser avsedda för aktivitet. Likväl skulle vi också vilja uppmärksamma våra fantastiska nära och kära som stöttat oss under hela arbetsperioden för kandidatuppsatsen. Uppsatsen är till största del skriven tillsammans. Undantaget är kapitel 3, där 3.2 och 3.3 är skrivet av Lina Persson, samt 3.4 som är skrivet av Emma Persson.

Slutligen önskar vi Er en god läsning och hoppas att uppsatsen bidrar till att öka uppmärksamheten kring genus inom den fysiska planeringen.

*Emma Persson och Lina Persson
Göteborg, december 2013*

SAMMANFATTNING

Denna uppsats grundar sig i ämnet segregation. Ämnet tilldelades studenterna i delkursen Självständigt arbete under kursen Kulturgeografi fortsättningskurs, vårterminen 2013 vid Göteborgs Universitet. Det självständiga arbetet var ett led i förberedelserna inför kandidatuppsats vilket lade grunden för denna studie. Denna kandidatuppsats är alltså en fortsättning på det arbete som påbörjades under vårterminen 2013.

Sedan 2003 har det i Sverige satsats stora resurser på att anlägga arenor av typen näridrottsplats. Motiven rör framförallt folkhälsa, rekreation och rörelseglädje. Satsningarna kostar stora summor och finansieras till största del av offentliga medel. Stadsbilden påverkas då näridrottsplatsen upptar markytor i centrala områden. Med utgångspunkt ur en demokratisk och jämställd synvinkel anläggs och investeras det i näridrottsplatser i många av landets städer, så också i Göteborg - som varit denna uppsats geografiska fokus. Vid planeringen av näridrottsplatsen ska det alltså inte göras någon åtskillnad mellan kön, socioekonomisk tillhörighet, livsstil eller dylikt. Med inriktning mot genus har denna uppsats syftat till att undersöka om näridrottsplatser används i samma utsträckning och på samma sätt av flickor/kvinnor och pojkar/män. För att ta reda på hur det förhåller sig har följande frågeställningar använts:

1. Hur ser fördelningen mellan pojkar/män och flickor/kvinnor ut vid näridrottsplatser sett till andel besökare?
2. Vem, sett ur ett genusperspektiv, använder vad på näridrottsplatsen?
3. Hur, sett ur ett genusperspektiv, används attributen vid näridrottsplatsen?

Uppsatsen ämnade även fördjupa kunskapen om förhållandet mellan näridrottsplatsens attribut och dess besökare, samt belysa faktorer som resursfördelning och platsidentitet. För att få svar på frågeställningarna valdes en kvantitativ ansats med strukturerade observationer som metod. Observationerna genomfördes med ett uttalat genusperspektiv där nyttjandet av attribut och aktiviteter registrerades utifrån användarens kön. Två näridrottsplatser i Göteborgs Stad med flest antal invånare i åldern 0-18 år inom sitt primärområde valdes ut. Urvalet baserades på att näridrottsplatser i Göteborgs Stad, enligt egen utsago, främst riktar sig till äldre barn och ungdomar.

Resultaten visar på att pojkar/män använder platsen i betydligt högre utsträckning än flickor/kvinnor. Hur respektive grupp använder näridrottsplatsen skiljer sig också åt, där ett utmärkande drag är hur mycket mer fotboll pojkar/män spelar i jämförelse med flickor/kvinnor. Generellt använder flickor/kvinnor i större utsträckning anläggningen för aktiviteter av social, icke organiserad karaktär medan pojkarnas/männens nyttjande snarare karaktäriseras av fysisk rörelse och organiserade aktiviteter. Dessa mönster avspeglas inom flera delar av näridrottsplatsen och pekar på en rumslig könssegregation.

Förhoppningen är att uppsatsen ska vara en startpunkt för vidare studier inom ämnet och ge nya ingångar i planeringen och utformningen kring fysisk aktivitet i det offentliga stadsrummet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	1
SAMMANFATTNING	2
1. BAKGRUND	5
1.1 Inledning.....	5
1.2 Begreppen näridrottsplats och spontanidrott.....	6
1.3 Motiv till näridrottsplatser.....	6
1.4 Syfte och frågeställningar.....	9
2. TEORI	10
2.1 Feministisk geografi.....	10
2.2 Könnssegregation	11
3. TIDIGARE FORSKNING	13
3.1 Inledning.....	13
3.2 Genus och staden.....	13
3.3 Offentliga rum och planering	14
3.4 Spontanidrott och näridrottsplatser	16
3.5 Summering	20
4. METOD	21
4.1 Inledning.....	21
4.2 Litteraturkällor	21
4.3 Avgränsningar	21
4.4 Urval av målgrupp.....	22
4.5 Urval av näridrottsplatser	23
4.6 Observationer	23
4.7 Alternativ metod.....	25
4.8 Källkritik, reliabilitet och validitet	25
5. NÄRIDROTTSPLATSERNA I DERAS RUMSLIGA SAMMANHANG	27
5.1 Hjällbo och Kärra	27
5.2 Hjällbo Näridrottsplats	28
5.3 Kärra Parks Näridrottsplats	30
6. RESULTAT OCH ANALYS	34
6.1 Resultatredovisning.....	34
6.2 Analys.....	39
6.2.1 Inledning.....	39
6.2.2 Könsfördelning vid näridrottsplatsen	40
6.2.3 Övriga ytor	40
6.2.4 Bollbingen.....	42
6.2.5 Balans- och klätterattribut.....	43
6.2.6 Rumsliga mönster	43
7. SLUTSATSER OCH EGNA REFLEKTIONER	45

7.1 Inledning.....	45
7.2 Slutsatser	45
7.3 Egna reflektioner och framtida forskningsområden.....	47
KÄLLFÖRTECKNING.....	49
BILAGA 1 – Observationsscheman	A
BILAGA 2 – Utdrag ur observationslogg.....	F
BILAGA 3 - Attributsförklaringar	G

1. BAKGRUND

1.1 Inledning

Under våren 2013 vid Göteborgs Universitet tilldelades studenterna i kursen Kulturgeografi - fortsättningskurs ämnet segregation i delkursen Självständigt arbete. Detta självständiga arbete lade grunden för det som under hösten 2013 utmynnade i denna kandidatuppsats. Vårterminens arbete, som fick titeln *Är näridrottsplatsen ett segregerat rum?*, gjordes av fyra studenter varav två valt att fortsätta med temat under hösten 2013¹.

Initieringen att välja genus som fokus för det tilldelade ämnet segregation kom ursprungligen från Gerd Cruse Sondén, arkitekt och projektkoordinator vid Göteborgs Stad. Under mars 2013, vid ett informellt möte, *“påpekar hon avsaknaden av genusstudier på platser som finansieras av samhället och då särskilt med fokus på unga människors aktiviteter i stadsrummet”*². Att tidigt i livet få lära sig om integration och jämställdhet via lek och rörelse, samt om värdet av motion och utomhusvistelse, är faktorer som denna uppsats båda författare tror kan bidra till ökat välmående. Samtliga är aspekter som kan ha inverkan på det framtida vuxenlivet, där en god hälsa, såväl fysisk som psykisk, kan ha stor betydelse för den enskilde individens välmående. I ett demokratiskt samhälle ska detta gälla för samtliga invånare. I Göteborgs Stad planeras det för och anläggs näridrottsplatser med en uttalad policy om att ingen skillnad ska göras mellan kön, socioekonomisk tillhörighet, livsstil eller dylikt³. Anläggningen är en ekonomisk investering som till största delen finansieras av offentliga medel. Vidare tar näridrottsplatsen som rum värdefull markyta i anspråk, och påverkar stadsbilden och människors närmiljö. Det är alltså av stor vikt att vid planering och anläggning av näridrottsplatser göra genomtänkta val som är tagna på goda grunder. Författarna till denna uppsats är båda intresserade av genusfrågor och den fysiska miljön. Det finns uttalade avsikter om att näridrottsplatser ska vara jämställda vilket väcker frågor huruvida anläggningarna i realiteten faktiskt lever upp till detta. Det finns nämligen indikatorer som talar ett annat språk. Genom de ytterst få holistiska undersökningar som gjorts, samt av studenterna för denna kandidatuppsats utförda pilotstudier under första delen av höstterminen 2013, uppvisas en bild av ett starkt könssegregerat rum⁴. Hur näridrottsplatsens rum används av flickor/kvinnor respektive pojkar/män kan göras ur många olika vinklar. I denna uppsats undersöks hur attributen brukas, genom fokus på individens rumsliga aktivitet.

Överlag saknas det en övergripande forskning som kopplar samman rum, segregation, genus, fritid och fysisk aktivitet. Den forskning som finns att tillgå avhandlar många gånger dessa ämnen separat och saknar allt som oftast en rumslig kontext. Genom sin kulturgeografiska bas är det för denna kandidatuppsats naturligt med ett geografiskt, rumsligt perspektiv. Begränsningen till fysisk planering görs för att ett stort intresse för stads- och samhällsplanering finns hos de två författarna av denna uppsats. Dessa beståndsdelar; geografi, rum, fysisk planering, genus och segregation ligger som grund för denna kandidatuppsats. År 2013 är det tio år sedan Sveriges första officiella näridrottsplats anlades⁵. I Göteborgs Stad, som är denna uppsats geografiska utgångspunkt, anlades den första näridrottsplatsen 2004. Anläggningarna motiveras med att vara

¹ Griphammar-Westberg et al. (2013) *Är näridrottsplatsen ett segregerat rum?* opublicerat arbete

² Griphammar-Westberg et al. (2013) s. 3

³ Göteborgs Stad (a) www.goteborg.se

⁴ Persson och Persson (2013) *Övning. Observation som metod.* s. 3, opublicerat arbete

⁵ Riksidrottsförbundet (2013) <http://www.mynewsdesk.com/se/riksidrottsforbundet>

såväl demokratiska som jämlika i alla avseenden. Med ett decennium i bagaget är det hög tid att se över hur näridrottsplatsen står sig, sett ur ett sådant perspektiv.

1.2 Begreppen näridrottsplats och spontanidrott

Själva begreppet näridrottsplats lanseras år 2002 i boken *Näridrottsplats- för fysisk aktivitet i boendemiljö* av Riksidrottsförbundet (RF). En konkret förklaring ges dock inte av begreppet då RF snarare fokuserar på anledningar till varför näridrottsplatser bör inrättas, samt hur anläggningarna ska och kan byggas. En definition som däremot ges av RF är:

*“Näridrottsplatser är små, flexibla och slitstarka idrottsanläggningar öppna för alla i närmiljön. På sommaren dominerar olika bollidrotter, men det finns också möjlighet att testa spänst, teknik och snabbhet”*⁶.

Vidare förklaringar om näridrottsplatsers historia och politiken kring dem finns att läsa i kapitel 3.4. Ett annat centralt begrepp som kräver beskrivning i denna uppsats är ”spontanidrott”. Blomdahl et al. gör i *Spontanidrott för vilka?* en slutsats om spontanidrottens innebörd:

*”Med spontanidrott menas i den här skriften den idrott/motion som utförs på egen hand eller i grupp utan att någon organisatör eller instruktör/tränare/lärare anordnar/styr verksamheten. Utövarna själva organiserar, fastställer regler och genomför verksamheten”*⁷.

Spontanidrott används i denna uppsats som fysisk aktivitet som inte utförs inom den organiserade idrotten eller under skoltid. Vuxna kan finnas med på plats för tillsyn och som hjälp under lek och spel, men det sker alltså inte inom ett officiellt uppstyrt arrangemang.

1.3 Motiv till näridrottsplatser

Ett huvudsakligt motiv till att anlägga och investera i näridrottsplatser är hälsoperspektivet. I Sverige har exempelvis andelen invånare med övervikt ökat markant. Denna utveckling är särskilt oroande när det kommer till barn och ungdomar som många gånger tar med sig sin övervikt och tillhörande hälsoproblem upp i vuxen ålder. En av orsakerna till det ökade ohälsotalen beror till stor del på förändrade kostvanor och ett ”ligg- och sittsamhälle” där människor rör sig allt mindre, såväl i arbetet som på fritiden⁸. Detta levnadssätt leder till hälsoproblem som fetma och diabetes, vilket har blivit allt vanligare förekommande. I en utredning gjord av Statens folkhälsoinstitut 2009 i fem svenska kommuner har 22,33 % av tioåringarna övervikt, varav 4,27 % beräknas ha fetma⁹. Framtida konsekvenser av detta scenario är högre sjukfrånvaro, ökade sjukvårdskostnader och fler individer som tvingas gå i förtidspension¹⁰. Ytterligare motiv som ligger bakom satsningar på näridrottsplatser beror till största delen på större begränsningar för motion, och då framförallt i städerna. Sådana restriktioner är exempelvis parker där gräs ej får beträdas, exploatering av den gröna närmiljön

⁶ Svensk idrott (2013) www.svenskidrott.se

⁷ Blomdahl et al. (2012) *Spontanidrott för vilka?* s. 6

⁸ Riksidrottsförbundet (2002) *Näridrottsplats- för fysisk aktivitet i boendemiljö*, s. 12

⁹ Lager (2009) *Övervikt bland barn - system för nationell uppföljning*, s. 12 <http://www.fhi.se/>

¹⁰ Faskunger (2007) *Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet*, s. 7 <http://www.fhi.se/>

och restriktioner i lokala ordningsföreskrifter¹¹. Näridrottsplatser fungerar alltså i detta fall som en motvikt till denna samhällsutveckling.

RF klassificerar begreppet idrott i vad de kallar "tre ansikten":

1. Idrott som underhållning (den publika idrotten)
2. Idrott som folkrörelse (arbetet inom föreningar)
3. Idrotten som en väsentlig del av folkhälsan (de fysiska fördelarna med rörelse, inte minst rörande människors åldrande)¹²

Näridrottsplatsens rum tillhör därmed det tredje ansiktet. Men det finns även andra motiv till näridrottsplatsens varande. Faktorer som är viktiga för individens livskvalité, exempelvis rekreation och rörelseglädje, kan ha stor betydelse för det vardagliga livet¹³. Här kan ett antagande göras, där ovan nämnda beståndsdelar högst troligt har inverkan på den enskilde individen utan att se till faktorer som kön. Från Göteborgs Stads sida bör det därmed ligga ett stort intresse i att så många som möjligt får ta del av de satsningar som görs på näridrottsplatser. Näridrottsplatsen anläggs också med en social avsikt. Värden som gemenskap, jämställdhet och respekt över etniska och kulturella gränser har stor betydelse för människors liv och leverne¹⁴. Om detta står att läsa i Statens Offentliga Utredningar (1998:76 angående det statliga stödet till idrottssektorn:

*"Idrotten har stor betydelse för att öka integrationen i samhället detta bör tillvaratas och stödjas. Idrotten har stor betydelse för att bryta segregation och utanförskap. Det finns därför anledning att särskilt uppmärksamma tendenser till ökad uppdelning av idrottsutövandet som kan härledas till social och etnisk bakgrund"*¹⁵.

Om en plats i stadsrummet har förmågan och potentialen att verka för hälsa, livskvalité och sociala värden, där demokrati och jämlikhet ska råda, bör de val som tas vid planering och utformningen av näridrottsplatser vara gjorda på mycket goda och väl genomarbetade grunder. År 2003 beslöt riksdagen om särskilt stöd till idrotten med staten, kommunerna och idrottsrörelsen som huvudsakliga aktörer. Detta stöd kom att kallas Handslaget, och var en fyraårig satsning på barn- och ungdomsidrott med bidrag på en miljard svenska kronor. Syftet med Handslaget var att få tidigare inaktiva att motionera, minska på kostnaderna, stödja flickors idrottande, arbeta mot droger samt öka samarbetet med skolorna. Bland annat skulle det kravlösa idrottandet uppmuntras för att öka antalet aktiva deltagare i föreningslivet¹⁶. RF-anslutna föreningar och förbund kunde ansöka om bidrag för projektet som rimmade med Handslagets mål och 2004 gick startskottet. En följd av detta politiska beslut blev uppmärksammandet av barn och ungas spontana idrottande där denna målgrupp, helt avgiftsfritt och utan krav på prestation, skulle kunna vara fysiskt aktiva i sitt närområde. 24 miljoner kronor var förbehållna just för anläggningar i barn och ungdomars närhet, inte minst i städer där ytor för fysiska aktiviteter

¹¹ Riksidrottsförbundet (2002) s. 12

¹² Riksidrottsförbundet (2002) s. 4

¹³ Riksidrottsförbundet (2007) *Näridrottsplatser och spontanidrott*, s. 16

¹⁴ Riksidrottsförbundet (2002) s. 15

¹⁵ Statens offentliga utredningar (1998) SOU 1998:76

¹⁶ Regeringens skrivelse (2003/04) s. 143. *Redovisning av regeringens insatser för barn och unga i statsbudgeten för år 2004*

är begränsade. Utvecklingen av näridrottsplatser blev därmed en metod för att lyckas med detta¹⁷. Efter 2007 avlöstes Handslaget av Idrottslyftet, där 500 miljoner kronor årligen skall avsättas i syfte att uppmuntra fler barn och unga att idrotta, samt fortsätta med detta högre upp i åldrarna. Idrottslyftet ska alltid ha utgångspunkten i ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv¹⁸. Än idag, år 2013, är Idrottslyftet fortskridande och föreningar med utvecklingsidéer som stämmer överens med projektets riktlinjer kan fortfarande söka stöd.

Direktiven till denna satsning på näridrottsplatser grundas i riksdagens nya idrottspolitik som introduceras i propositionen 1998/99: 107 *En idrottspolitik för 2000-talet – folkhälsa, folkrörelse och underhållning*, vars avsikt är att gagna en bättre folkhälsa inom exempelvis skola, arbete och samhällsplanering där betoningen ligger på hur människors fysiska närmiljö påverkar möjligheten till motion och idrott¹⁹. Den första näridrottsplatsen i Sverige var Öxenhaga Pulsarena i Jönköping som invigdes i september 2003²⁰. Det tog därefter ett år till det att Backa Röds näridrottsplats stod färdig som den första näridrottsplatsen i Göteborg och i Västsverige, där dåvarande kommunstyrelseordförande Göran Johansson beskrev vid invigningen att anläggningen skulle vara en mötesplats för alla generationer²¹. Efter 2004 har en mängd näridrottsplatser byggts i Göteborg och så sent som sommaren 2013 färdigställdes en anläggning i Gamlestaden, men då under benämningen spontanidrottsplats. Samtliga anläggningar har byggts och förvaltas i regi och på initiativ av såväl Göteborgs kommun, bostadsbolag och olika privata aktörer²².

Men varför just näridrottsplatser? De svenska satsningarna på näridrottsplatser har skett med de nordiska grannarna som förebilder. Som en reaktion på alltför stillasittande ungdomar gjordes satsningar på lek-och näridrottsplatser redan på 1980-talet i Danmark, även om ämnet som sådant uppmärksammats ännu tidigare²³. En av de huvudsakliga faktorerna i den danska debatten var närhet, då många barn och ungdomar i och med urbanisering hade brist på lek-och idrottsanläggningar i hemmets närområde. 1989 beslöts det om en penningpool för utveckling av mindre anläggningar och stödet kom då från kulturpolitiskt håll. Idag kallas dessa anläggningar för ”idrætslegepladser”. De principer som idrætslegepladserna skulle följa var till stor del desamma som för dagens svenska näridrottsplatser; närhet till brukarna, flexibilitet, okonventionella lösningar (exempelvis icke tävlingsmässiga mått), självförvaltning och tillgänglighet²⁴. I Norge införde kulturdepartementet 1993 en satsning med ekonomiska stöd till byggande av ”nærmiljøanlæg” (näridrottsplats), och mellan 1994 och 2002 beviljades detta bidrag till runt 2000 anläggningar²⁵. Internationellt finns flera exempel på hur spontanidrott implementerats i stadrummet. De flesta internationella fallen hör till just städer, eftersom det är där som problemen med begränsad markyta till förfogande för idrottande är vanligast. I Italiens finns anläggningar som kallas ”Calcetto”. De är inte näridrottsplatser i vår svenska bemärkelse

¹⁷ Riksidrottsförbundet (2007) s. 10

¹⁸ Regeringens Proposition (2008/09) s. 126

¹⁹ Regeringens Proposition (1998/99) s.107 *En idrottspolitik för 2000-talet – folkhälsa, folkrörelse och underhållning*, <http://www.riksdagen.se/>

²⁰ Riksidrottsförbundet, <http://www.mynewsdesk.com/se/riksidrottsforbundet>

²¹ Feldt (2004) *Göteborgs första näridrottsplats invigd i Backa*, <http://www.vartgoteborg.se/>

²² Fahlgren (2012) *Gamlestaden får stor näridrottsplats*, <http://www.vartgoteborg.se>

²³ Schytte (2004) *En idrætslegeplads skal ligge i vejen*, s. 11ff

²⁴ Schytte (2004) s. 31

²⁵ Schytte (2004) s. 33

då de endast är till för fotbollsspel, men spelet sker utan kostnader och utan några tävlingsmässiga krav. Calcetto är mindre fotbollsplaner, omgärdade av nät och placerade på ”oväntade och utsatta ställen”. Liknande anläggningar finns i Holland och byggs med stöd av den före detta fotbollsspelaren Johan Cruyffs organisation ”Johan Cruyffs Foundation” sedan 1997. För att få stöd av organisationen inför byggandet av en plan ställs bland annat krav på medgivande av närboende och handikappanpassning. I Barcelona har stadens egen fysiska miljö visat sig uppmuntra till spontanidrottande. Stadsrummet har på många platser en struktur som är handikappanpassad med plana ytor, ramper och räcken vilka har visat sig vara attraktiva för framförallt skateboardåkare. Dessa ytor är alltså inte från början planerade som skateboardanläggningar, men har av brukarna konverterats till detta. ”Paris Plage” är ett annat exempel och är ett projekt grundat av borgmästaren Bernad Delanoes som genomförs varje sommar. Idén med projektet är att förvandla Paris till en badort med sandstränder och aktiviteter. Denna årliga omvandling av staden har resulterat i att mycket spontanidrott har utövats på de temporära stränderna. Ytterligare en modell står Tokyo för, som på grund av sin folktäthet tvingats komma på innovativa lösningar för idrott i stadsrummet. Tennisbanor och minifotbollsplaner är två av de mer vanligt förekommande typerna av sporter, vars aktivitetsytor fungerar bra på stadens hustak. Golf, som är en populär sport i Japan, kan nu spelas i Tokyo med hjälp av nätkonstruktioner som sätts upp över gator och byggnader²⁶.

1.4 Syfte och frågeställningar

Syfte

Uppsatsen syftar till att undersöka om näridrottsplatser används i samma utsträckning och på samma sätt av flickor/kvinnor och pojkar/män.

Frågeställningar

1. Hur ser fördelningen mellan pojkar/män och flickor/kvinnor ut vid näridrottsplatser sett till andel besökare?
2. Vem, sett ur ett genusperspektiv, använder vad på näridrottsplatsen?
3. Hur, sett ur ett genusperspektiv, används attributen vid näridrottsplatsen?

²⁶ Jansson (2006) *Landskap för spontanidrott*, s. 12ff

2. TEORI

2.1 Feministisk geografi

Feministisk geografi har sin härkomst från de feministiska kulturgeograferna som under 1970-talet började ifrågasätta att människor skildrades som könlösa och bara kategoriserades i grupper om exempelvis klass och ålder. Vad som är signifikativt för den feministiska geografin är användningen av begreppet ”genus” (socialt konstruerat kön, se kapitel 3.2) för att teoretisera och förstå sociala och rumsliga fenomen. Det är främst inom två områden som feministiska geografer har varit inflytelserika. Det första gör gällande införandet av kön som en studiekategori och det andra belyser och kritiserar den manligt präglade kulturgeografiska diskursen som många gånger beskrivits som könsneutral²⁷.

Våra mänskliga kroppar tolkas och klassificeras utifrån sociala köns kategorier. Detta är grundbulten för den allmänna feministiska teorin²⁸. Specifikt för den kulturgeografiska inriktningen är den rumsliga utgångspunkten. Genus skapar och skapas av rum, och vad som uppfattas som manligt och kvinnligt beror på den rumsliga kontext vi befinner oss i. Satt i ett rumsligt sammanhang syftar begrepp som ”könskodning” på hur människor agerar baserat på var de befinner sig. Vad som ses som normalt beror på normerna som råder inom det specifika rum vari händelser utspelar sig²⁹. Syftet med den feministiska geografin är att studera hur de hierarkiska genusrelationerna påverkar och avspeglas i samhällets rumsliga strukturer. Det som förenar olika feministiska teoretiska inriktningar är att de menar att kvinnor generellt sett är underordnade män. Ur en kulturgeografisk synvinkel kan en sådan underordning exempelvis handla om att män oftare förflyttar sig över längre geografiska avstånd än vad kvinnor gör, vilket i sin tur kan relateras till kvinnors lägre genomsnittslön och högre arbetsbelastning i det gemensamma hushållet³⁰.

Män har historiskt sett varit den grupp som genererat och utvecklat den akademiska vetenskapen. Därmed har denna homogena grupp påverkat vad som uppfattas som vetenskap samt vad som anses vara norm och sanningsenligt. Att män dominerat den akademiska världen har, enligt feministiska geografer, bidragit till att kvinnors perspektiv länge varit osynliga. Vad som vanligtvis uppfattas som subjektivt skulle i själva verket kunna ses som bestämt utifrån en manlig struktur och syn på vetenskap, vilket bidragit till att den vetenskapliga rollen varit enklare att inta för män än för kvinnor. Inom kulturgeografin har detta inneburit att de rum som traditionellt sett varit ”kvinnliga”, exempelvis hemmet, inte har studerats eller inkorporerats i vetenskapen. Detta till skillnad från det offentliga, mansdominerade rummet som ofta studerats i samband med ämnen som ekonomi och produktion³¹. Samtliga feministiska vetenskapsteorier hävdar att vetenskap har en kroppslig bundenhet. Detta innebär att rationaliteten och objektiviteten aldrig kan vara total då fakta och representationer påverkas av vem som framställer kunskapen. Feministiska teorier menar att kroppen, alltså individen, ingår i ett större sammanhang med sinnen, erfarenheter, sexualitet et cetera, vilket har inverkan på den kunskap som produceras. Vetenskap, och därmed kunskap, är också situationsbunden. Det vill säga, den

²⁷ Gren och Hallin (2003) *Kulturgeografi - en ämnesteoretisk introduktion*, 162f

²⁸ Gren och Hallin (2003) s. 164

²⁹ Gren och Hallin (2003) s. 165

³⁰ Gren och Hallin (2003) s. 164f

³¹ Gren och Hallin (2003) s. 167f

rumsliga kontext vari vetenskap och kunskap genererar, har inverkan på det slutgiltiga resultatet³². Ett rumsligt sammanhang kan i det här fallet innefatta värderingar, politiskt klimat, normer och liknande. Slutligen utgår feministiska geografer ifrån att vetenskap och kunskap aldrig är fränkopplat faktorer som tid och rum³³.

2.2 Könnssegregation

Ordet segregation betyder rumslig fördelning av grupper med människor³⁴. Segregation kan ske såväl frivilligt som ofrivilligt och kan grunda sig i etniskt ursprung, socioekonomisk tillhörighet, hudfärg, religion, kön et cetera. Vid en första åtanke är det kanske enkelt att associera begreppet till bostadsområden där en homogen sammansättning av människor dominerar. Detta är dock inte det enda som begreppet segregation innefattar, då det kan ta sig i uttryck på åtskilliga sätt. Hur olika grupper av människor rör sig och använder stadens och samhällets rum, på såväl makro- som mikronivå, är också segregation. Begreppet könsssegregation ges därmed betydelsen av ett rumsligt åtskiljande mellan könen. I denna uppsats relateras detta till hur flickor/kvinnor och pojkar/män använder det offentliga rummet näridrottsplatsen. Motsatsen till segregation är integration. Integration kan både ses som en process där grupper av människor förenas, eller utfallet av ett sådant förlopp³⁵.

En teori som berör könsssegregation är kognitiv utvecklingsteori. Den innebär att barn genom erfarenheter och mognad skapar egna personligheter, där genusroller är en del av processen. Barn identifierar sig och andra genom könstillhörighet. Genom att iaktta och studera hur de med samma kön som det egna beter sig, utvecklar barn sin genusidentitet³⁶. En ytterligare teori är könsschemateorin som, till skillnad från den kognitiva utvecklingsteorin, utgår ifrån att barn är aktiva i sitt skapande kring den egna uppfattningen om kvinnligt och manligt. Enligt denna teori skapar individen ett schema där olika könsegenskaper placeras in och formar genus. Det är då inte erfarenheter som skapar genusidentiteter, utan en övergripande struktur där olika karaktäristika förs in³⁷. Trots dessa teoriers omstridda sanningshalter kan de delvis hjälpa till att förstå när och hur könsssegregation uppstår. En studie gjord år 1984 visar att 17 månader gamla barn inte visar någon särskild benägenhet att ty sig till andra barn av samma kön som det egna. Hos tio månader äldre barn började dessa tendenser dock sippra fram och detta drag var till en början något tydligare hos flickor än hos pojkar. Andra studier har visat att könsssegregation är vanligt hos treåringar och förskolebarn³⁸. Att denna segregation sedan håller i sig och kanske förstärks kan bero på liknande intressen och beteende inom könsgруппerna, där exempelvis pojkar är mer tävlingsinriktade och flickor mer samarbetsvilliga. Ytterligare en tanke i sammanhanget är huruvida barn är medvetna om vad som karakteriserar könen. Leaper ställer i sin studie *Childhood Gender Segregation: Causes and Consequence* frågan om flickor är medvetna om att pojkarna har större tendenser att utföra ”hårdhänta” aktiviteter, vilket kan få konsekvensen av att flickorna avstår från att umgås tillsammans med pojkar³⁹. Teorierna ovan är bara några av alla dem som finns rörande segregation utifrån genus och kön, andra rör

³² Gren och Hallin (2003) 168f

³³ Gren och Hallin (2003) s. 168

³⁴ Nationalencyklopedin (2014) <http://www.ne.se> (a)

³⁵ Nationalencyklopedin (2013) <http://www.ne.se/> (b)

³⁶ Leaper (1994) *Childhood Gender Segregation: Causes and Consequence*, s. 8

³⁷ Leaper (1994) s. 36

³⁸ Leaper (1994) s. 37f

³⁹ Leaper (1994) s. 41f

exempelvis genus satt i relation till uppfostran och hemmiljö. Det har bland annat påvisats att barn som växt upp med en mamma som lönearbetar ger uttryck för färre könsstereotyper än barn från hem med mer traditionella föräldraroller. Leaper rekommenderar bland annat föräldrar till att istället för att återupprepa könsstereotypiska mönster, försöka gå emot dem i sin uppfostran⁴⁰. Oavsett orsaken till könssegregation avser denna studie att undersöka hur situationen ser ut vid näridrottsplatser i Göteborg. Genom att undersöka hur pojkar/män och flickor/kvinnor brukar detta offentliga rum, går det att utröna om könssegregation råder vid platsen och, om så är fallet, vilken omfattning den har och hur den tar sig i uttryck.

⁴⁰ Leaper (1994) s. 79f

3. TIDIGARE FORSKNING

3.1 Inledning

Under våren 2013 och under tiden för det självständiga arbetet *Är näridrottsplatser ett segregerat rum?* framkom det att det finns en avsaknad av studier och forskning som tar ett samlat grepp kring rum, segregation, genus, fritid och fysisk aktivitet. Ämnena som sådana behandlas oftast separat och saknar många gånger en rumslig kontext⁴¹. Ur en kulturgeografisk synvinkel, där rummet är centralt och anses påverka människor liv och leverne, är denna uppdelning och särskiljning mellan rum och det som studeras anmärkningsvärd. Relaterat till denna uppsats med fokus på genus är detta av särskilt intresse. Det finns dock litteratur och forskning som uppmärksammar problemet och då specifikt med inriktning mot genus. I boken *Cities and Gender* belyser Jarvis et al. problematiken med uppdelningen av ämnen och begrepp:

“Cities function as the key sites in the production, consumption and reproduction of gendered norms and identities. At the same time, cities are themselves shaped by the gendered embodiment and social reality of daily routines - at home, in public and on the move. This co-constitution is not yet widely acknowledged in the legions of books on cities, towns, urban social policy and development. This is because the concepts of “urban” and “gender”, “material” and “social” are usually maintained as separate fields of study”⁴².

I *Arenors lokalisering, betydelse och användning - förslag på kulturgeografiskt perspektiv* från 2005 är författaren Book inne på samma linje:

“Vidare tycker jag att det är viktigt att flickors och pojkars olika användning av rummet och aktiviteter i detta är av stor relevans. (...) studier som kopplar ihop fritid, rumsliga strukturer och genus är något nytt och fortfarande ett outvecklat område där det behövs mer kunskap”⁴³.

Ovanstående citat indikerar på att mer forskning som sätter rum och genus i relation till varandra behövs och då särskilt studier som berör flickors och pojkars olika användning av rummet kopplat till fritidssysselsättningar.

3.2 Genus och staden

För att få en förståelse för ämnet genus och staden, om genus och ojämlikhet i våra städer och varför det ser ut som det gör idag är det avgörande att gå tillbaka i historien för att titta på vilka strukturer och ideologier staden och dess invånare har ingått och ingår i. I *Cities and Gender* argumenterar Jarvis et al. för att se på staden ur ett genusperspektiv genom att påvisa vikten av att ha ett kritiskt förhållande och synsätt på den politiska värld vari sociala, kulturella, institutionella och ekonomiska orättvisor och barriärer fortsatt existerar. Vidare tar Jarvis et al. upp feministiska forskningsmetoder som påvisar ett ojämlikt förhållande i hur män och kvinnor kan använda sig av gemensamma och offentligt finansierade platser och service. Här pekar man

⁴¹ Griphammar-Westberg et al. (2013) s. 6

⁴² Jarvis et al. (2009) *Cities and Gender*, s. 1

⁴³ Book (2005) *Arenors lokalisering, betydelse och användning*, s. 77

på att faktorer som närhet och tillgänglighet, för exempelvis platser och rum skapade för sport eller rekreation, i sig inte är tillräckliga som förklaring till om stadens invånare kan nyttja gemensamt finansierade platser på lika villkor⁴⁴. Ur en demokratisk synvinkel är detta det mest fundamentala, våra gemensamma pengar ska också generera jämlika och gemensamma möjligheter!

Men vad är då genus? Många gånger används genus som synonymt med kvinnor. Men till skillnad från begreppet kön, som är en biologisk uppdelning, inkluderar genus både män och kvinnor, homosexuella och transsexuella i sin begrepps värld. Sociala normer, stereotyper och kulturella konstruktioner är några av faktorerna som ryms i begreppet genus, där roller och relationer, makt och tillgänglighet har betydelse och får konsekvenser. Genus handlar om beteende, förväntningar och normer i relation till andra socialt konstruerade grupper. Att vid stads- och samhällsplanering inte ta med gruppen kvinnor eller män och de strukturer som är konstruerade utifrån den senare gruppen, skulle kunna liknas vid en exkludering av halva befolkningen. I boken *Gender and Planning* går Fainstein och Servon vidare i sitt resonemang kring detta och pekar på ytterligare faktorer som skiljer kön och genus åt. Medan kön är ett statistiskt begrepp är genus betydligt mer dynamiskt och föränderligt till sin karaktär. Eftersom genus är ett socialt konstruerat begrepp förändras också detta begrepp över tid. Relaterat till Sverige så har vi exempelvis helt andra förutsättningar idag än vid förra sekelskiftet. Feinstein och Servon argumenterar också om varför det är viktigt, för att inte säga nödvändigt, med ett genusperspektiv vid planering. Frågeställningar, forskning och studier som syftar till att belysa vad vi egentligen tjänar på att se på världen med genuglasögon är avgörande för fortsatt utveckling på området. För genom att synliggöra och blottlägga beteenden, normer och strukturer som annars inte hade uppmärksamats möjliggörs förändringar. Vidare kan sådan forskning ge nya perspektiv på gamla frågor, omdefiniera problem samt synliggöra grupper som faller utanför normen⁴⁵.

3.3 Offentliga rum och planering

I boken *Introduction to Cities - How place and space shape human experience* definierar författarna, Chen et al., plats på följande sätt:

“specific sites that are shaped by and shape the lives of human beings. Sites of human identity, security and community”⁴⁶.

Vidare menar Chen et al. att platser är socialt konstruerade och ofta förknippade med en kontext som sträcker sig bakåt i tiden. Platser kan också fylla sociala behov. I *Introduction to Cities - How place and space shape human experience* ges exempel som identitet, samhälle och säkerhet som sådana. Chen et al. menar på att platser ger oss en känsla av vem vi är och att de egenskaper som finns förknippade med en plats är möjliga för den enskilde individen att applicera på sig själv. Med detta i åtanke menar Chen et al. att det är intressant att se på planering ur ett perspektiv där människor söker skapa och förändra platser, oavsett om det görs via experter eller av gemene man ur ett lekmanperspektiv. Begreppet “rum” definierar Chen et al. som:

⁴⁴ Jarvis et al. (2009) s. 128

⁴⁵ Fainstein och Servon (2005) *Gender and Planning*, s. 2ff

⁴⁶ Chen et al (2013) *Introduction to Cities – How place and space shape human experience*, s. 7

“geographic entities with distinct shapes, scales, and other properties that set the stage for certain kinds of human experience”⁴⁷.

Något förenklat, men relaterat till näridrottsplatser, innebär alltså begreppet plats den punkt där näridrottsplatsen befinner sig. Näridrottsplatsens rum kan däremot likställas med det tredimensionella utrymme som omfattar näridrottsplatsen och dess attribut. Med attribut menas här de artificiella redskap och aktivitetsytor som utgör en stor del av näridrottsplatsens rum. Chen et al. går vidare i sin diskussion och menar på att rummets skala och graden av fri tillgång har betydelse för upplevelsen av rummet. Näridrottsplatsen är ett jämförelsevis mindre rum och omsluts ofta av bostäder, skolor/fritids och grönområden. Den mindre mänskliga skalan kan både inbjuda till intimitet och möten, i motsats till större rum som kan ge ett intryck av större anonymitet. Många gånger är det de offentliga rummen som formar och utgör essensen av vårt samhälle. Graden av tillgänglighet till stadens rum spelar därför stor roll för exempelvis integrationen mellan människor⁴⁸.

I Göteborgs Stad har man en uttalad policy där mänskliga rättigheter, demokrati och jämställdhet genomgående ska präglade samtliga av kommunens verksamheter:

“Du som invånare eller medarbetare ska bli värdigt bemött oavsett kön, ålder, etnisk tillhörighet, trosuppfattning, sexuell läggning, funktionalitet, könsidentitet eller uttryck. Göteborgs Stad ska också arbeta aktivt mot alla former av diskriminering och allt som leder till att människor och grupper särbehandlas negativt. Vi vill vara en förebild och föregångare i mänskliga rättigheter och i jämställdhet”⁴⁹.

Med denna målsättning, samt relaterat till fysisk planering och markanvändning, är det av stor vikt att beslutsfattare och planerare som verkar i Göteborgs Stad är observanta på och medvetandegör de samverkande faktorerna stad och genus i det dagliga arbetet. I *Gender and Planning* skriver Reichl om offentliga platser som politisk resurs. Med näridrottsplatsen som exempel, där platsen och rummet är offentligt och finansieras med offentliga medel, kan denna betraktas som en politisk och därmed ideologisk faktor i stadsbilden. Med detta menas att offentliga platser kan ses som en länk mellan materialistiska ekonomiska faktorer och representationen av ideologier, normer och kulturella värderingar⁵⁰. I sin text *A Gender Agenda - New Directions For Planning Theory* skriver Sandercock och Forsyth ur ett feministiskt historiskt perspektiv, om hur den västerländska stads- och samhällsplanering framförallt varit fokuserat på (den vite) mannens behov, mycket på grund av att män var den grupp som tilläts inneha positioner där makt över mark och stadsrummet kunde utövas. Likt Reichl menar Sandercock och Forsyth att det i stadens fysiska kropp fortfarande går att avläsa såväl politiska som ekonomiska händelser och beslut, vilka påverkar oss än idag⁵¹. I samma tankegångar rör sig Jarvis et al. Författarna menar på att stadens semi-permanenta rumsliga arrangemang, material och kultur under århundranden inverkat på och gett avtryck i stads- och samhällsplaneringen. Detta gäller såväl fysisk form, till exempel byggnader och monument, som på politisk och

⁴⁷ Chen et al. (2013) s. 8

⁴⁸ Chen et al. (2013) s. 6ff

⁴⁹ Göteborgs Stad (b) www.goteborg.se

⁵⁰ Sandercock och Forsyth (2005) *Gender and Planning*, s. 33

⁵¹ Sandercock och Forsyth (2005) s. 9

administrativ nivå⁵². Relaterat till ovanstående skulle här ett antagande kunna göras där näridrottsplatsen till och med skulle kunna kallas för en maktfaktor. Dels genom att se till dem som planerar och utformar näridrottsplatsen och hur dessa beslutsfattare och planerare styr över människors närmiljö och möjligheter över att nyttja platsen. Dels genom att se till vem som får komma till tals och tillåts göra sin röst hörd, vilket i slutändan sätter ramarna för hur våra gemensamma platser ska utformas och användas.

Under århundraden har städer växt fram ur ett patriarkaliskt synsätt. Enligt feministiska teorier menar Sandercock och Forsyth på att hela vår västerländska välfärdsstat skulle kunna kallas för ett allmänt och offentligt patriarkat. Med detta menas de strukturer och normer som staten genererar i exempelvis rättsväsendet, kommuner och i skolan. Här kan ytterligare ett antagande göras. Statliga strukturer och normer som under århundraden fått råda och cementerats in i människors medvetande och vardag, utvecklas till att bli sanningar som inte ifrågasätts. När sådana strukturer och normer etableras redan i tidig ålder och från statligt håll, det vill säga i skolan, är det lättare att förstå varför mönster, som genererar segregation och uppdelning, upprepas och normaliseras. I denna process menar Sandercock och Forsyth att arkitekter och planerare ger staten en hjälpsam hand. Genom att inte använda sig av genusperspektiv vid beslut och planering är därmed dessa yrkeskategorier en pådrivande faktor till genussegregation och de konsekvenser som blir utav en sådan planering⁵³. I boken *Livet mellem husene* pekar Gehl på hur rummets fysiska ramar, dess funktion och upplevelsen av rummet är starkt sammankopplade. Gehl pekar specifikt ut arkitekturen och planläggning som avgörande faktorer för ett lyckat resultat. Men Gehl beskriver även bebyggelsens fysiska struktur som en faktor till att understödja tvingande sociala strukturer och pekar på hur hierarkier av socialt konstruerade grupperingar cementeras i takt med att staden formar och formas av sina invånare⁵⁴. Arkitektur och planläggning kan alltså verka i motsatt riktning, det vill säga som ett hinder för att uppnå önskade aktivitetsmönster.

3.4 Spontanidrott och näridrottsplatser

Spontanidrott för vilka? av Blomdahl et al. är ”en studie av kön och nyttjande av planlagda utomhusytor för spontanidrott under sommarhalvåret”. Sedan 1980-talet har studier bedrivits i Stockholm som studerat graden av män respektive kvinnor som använder de offentliga satsningarna på idrott och annan fritidsverksamhet. Studierna har gjorts vid såväl bokningsbara som icke bokningsbara anläggningar. Inför *Spontanidrott för vilka?* har Blomdahl et al. bland annat observerat fotbollsplaner, isbanor, bandybanor, motionsspår, utomhusbad och parker. Endast vid de två sistnämnda var representationen av könen relativt lika, medan det vid samtliga andra anläggningar visade på en överlägset störst del manliga besökare. Undersökningarna gjordes på skolelever i Stockholm, Huddinge, Danderyd, Sundbyberg, Solna, Tyresö och Jönköping. Det visade sig att majoriteten av besökarna vid alla de studerade anläggningarna var pojkar⁵⁵. Även andra undersökningar av könsuppdelningen vid näridrottsplatser visar på att pojkarna är i majoritet sett till antalet besökare. Vid en utvärdering av spontanidrottsplatser som gjorts i Linköping registrerades ingen flicka vid något utav observationstillfällena. Däremot framkom det i kompletterande intervjuer att det finns flickor som är på spontanidrottsplatserna,

⁵² Jarvis et al. (2009) s. 99, 130, 134f

⁵³ Sandercock och Forsyth (2005) s. 76f

⁵⁴ Gehl (1971) *Livet mellem husene*. s. 50f

⁵⁵ Blomdahl et al. (2012) s. 10

både som aktiva deltagare eller som åskådare⁵⁶. I Riksidrottsförbundets handslagsrapport från 2007, *Näridrottsplatser och spontanidrott*, är den typiska nyttjaren en pojke i högstadieålder som varken bär idrottskläder eller har utrustning med sig⁵⁷. Rapporten är baserad på data från Göteborg, Malmö och Stockholm. Att detta skulle motsvara verkligheten i hela landet ska dock ifrågasättas, då Linköpings utvärdering av näridrottsplatserna Berga och Ryd istället menar på att det är idrottsklädda killar med utländsk bakgrund, i högstadieåldern med boll och vattenflaska, som är den mest frekventa kategorin av användare⁵⁸. I en annan rapport, *Näridrottsplatser=spontanidrott=bättre hälsa hos barn och unga?* av Fahlén bekräftas bilden av typanvändaren med den som RF beskriver⁵⁹. En aspekt som kan vara viktig att ha i åtanke när dessa uppgifter jämförs är hur till exempel den etniska sammansättningen ser ut på de olika orterna. Kanske var det en större andel invandrarungdomar i Berga och Ryd än i de områden där RF gjort sina undersökningar.

I *Spontanidrott för vilka?* var skillnaden mellan pojkars och flickors användande av ytorna mycket stor, där 80 % av besökarna var pojkar. Blomdahl et al. redovisar den procentuella uppdelningen vid några av de aktiviteter som spontanidrottsplatserna erbjuder. Vid en av aktiviteterna, vilken benämns som "lek", är andelen pojkar och flickor lika. Här är den totala fördelningen, vid samtliga studerade anläggningar, 49 % pojkar och 51 % flickor. I Stockholms Stad är siffrorna för samma aktivitet 50/50⁶⁰. Lek var därmed den aktivitet som kan ses som mest könsneutral. Champell Leaper skriver om de skillnader som finns mellan pojkars och flickors sätt att leka. Typisk lek hos flickor karaktäriseras av mellanmännisklig närhet, social känslighet, vård och kommunikation. Pojkarnas lek utgår mer från en uppgift eller en tävling och har ett större fokus på dominans, inte minst inom organiserade sportaktiviteter. Detta är till skillnad från flickor som till större grad leker rollspel av mer realistiska slag, vilket återspeglas även i de leksaker som riktar sig mer till ett utav könen. Exempel på klassiska flickleksaker är dockor, lektugor och köksset. Leksaker som associeras med pojkar är snarare mer inriktade på konstruktion och problemlösning⁶¹. I Linköpings kommuns utvärdering av två spontanidrottsplatser visade det sig att tjejer främst önskar någonstans att hänga, vilket de då gärna gör vid bänkar eller lekutrustning⁶². När flickor och pojkars användande jämfördes i Fahléns enkätstudie visade det sig att dubbelt så många pojkar än flickor brukade näridrottsplatsen varje dag eller två till tre gånger i veckan⁶³. Utvärderingar och studier som gjorts visar på att fotboll är den vanligaste aktiviteten vid anläggningar för spontanidrott. Bland annat skriver Möller och Rehn att löpträning och fotboll är de två vanligaste spontanidrotterna som barn i årskurserna sex, sju, åtta och nio utövar⁶⁴. Jansson påpekar dessutom att bollbingar, eller multibanor som han kallar det, trots sin avsikt att kunna brukas för många olika aktiviteter främst används som fotbollsplan⁶⁵. Bollbingen är ett standardattribut på näridrottsplatser och ska

⁵⁶ Carlstein (2009) *Utvärdering av Spontanidrottsplatser i stadsdelarna Berga och Ryd, Linköping 2009*, s. 24

⁵⁷ Riksidrottsförbundet. (2007) *Näridrottsplatser och spontanidrott*, s. 36

⁵⁸ Carlstein (2012) s. 23

⁵⁹ Fahlén (2007) *Näridrottsplatser=spontanidrott=bättre hälsa hos barn och unga?* <http://www.gih.se/>

⁶⁰ Blomdahl et al. (2012) s. 18

⁶¹ Leaper (1994) s. 68f

⁶² Carlstein (2009) s. 24

⁶³ Fahlén (2007) s. 40

⁶⁴ Möller och Rehn (2011) *Den organiserade idrottens betydelse för spontanidrott*. s. 22

⁶⁵ Jansson (2006) s. 23

enligt RF uppmuntra till flera olika aktiviteter. Framförallt ska de generera annat än organiserad tävlingsport och bör därmed inte ha standardiserade tävlingsmätt⁶⁶.

Blomdahl et al. skriver att en jämställd genussituation vid anlagda utomhusytor för spontanidrott tycks vara komplicerad att uppnå. Möjliga förklaringar som lyfts är att attributen och de aktiviteter de uppmuntrar till i sig är mer attraktiva för pojkar. Ytterligare en förklaring är uppdelningen som görs mellan könen i tävlingssammanhang i väldigt ung ålder. När de sedan kommer till platser där det är fritt för alla sker en inlärd indelning där pojkarna står högst i rang och där flickor förväntas anpassa sig till pojkarnas villkor⁶⁷. Eftersom näridrottsplatser är öppna för alla kan det råda en uppfattning om att flickor som inte deltar får skylla sig själva. Vidare reflekteras det om huruvida ordentliga genusanalyser görs vid planering av anläggningarna, och/eller om det är i huvudsak är män som är med i processen vid framtagandet. Trots mål om att planera ur ett genusperspektiv kan det bland planerare och beslutsfattare råda okunskap om flickors spontanidrottande, vilket gör det svårt att ha detta i åtanke. Troligtvis ligger också en del av denna problematik i de invanda planeringstraditioner och normer som kan råda inom offentlig verksamhet. Att snedfördelningen vid näridrottsplatser skulle bero på flickors större ovilja att spontanidrotta utesluts av de enkätresultat som Blomdahl et al. analyserat, där minst lika många flickor som pojkar påstår att de vill spontanidrotta⁶⁸. I *En idrætslegeplads skal ligge i vejen* får Blomdahl et. al medhåll av Schytte som betonar att flickors perspektiv bör prioriteras så att flickor blir mer motiverade att spontanidrotta⁶⁹.

Vidare lyfter Blomdahl et al. fram otrygghet som en av förklaringarna till flickors underrepresentation vid näridrottsplatser. I propositionen *1998/99:107* står det att läsa att flickor och kvinnor aldrig ska behöva avstå från utomhusmotion på grund av risken för överfall⁷⁰. I nationella folkhälsoenkäten *Hälsa på lika villkor*, som Statens folkhälsoinstitut gjorde år 2006, redovisas andelen som avstått från att gå ut ensam i åldersgrupper mellan 16 och 84 år. Resultatet indikerar att det är de yngsta (16-29 år) och äldsta (65-84 år) kvinnorna som till störst grad avstått från utomhusvistelse utan sällskap⁷¹. I *Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet* menar Faskunger på att detta kan vara en bidragande faktor till att kvinnor inte motionerar utomhus, utan föredrar verksamheter som sker inomhus i mer organiserade gruppaktiviteter. Faskunger tar även upp faktorer som rädsla för trafikolyckor, överfall och liknande, vilket resulterat i att gaturummet används i mindre utsträckning för lek och spontanidrott idag i jämförelse med förr. Oron har gjort att barn och ungas utomhusvistelse utan vuxet sällskap minskat och därmed även den spontana utomhusaktiviteten⁷².

2007 utvärderas erfarenheterna av Handslaget (se kapitel 1.3). Rapporten visade på att projektet inte möjliggjort för fler besökare och större diversifiering vid näridrottsplatserna och då särskilt i hänseende till kategorier som kön och etnicitet. Vad som däremot hänt var att näridrottsplatserna, som ofta anläggs i anslutning till skolor, brukades mer under skoltid. Dock visar även dessa resultat på att pojkar är överrepresenterade sett till vem som använder rummet. I rapporten

⁶⁶ Riksidrottsförbundet (2002) s. 24

⁶⁷ Blomdahl et al. (2012) s. 24

⁶⁸ Blomdahl et al. (2012) s. 23

⁶⁹ Schytte (2004) s. 79

⁷⁰ Prop. 1998/99:107

⁷¹ Boström et al. (2006) *Hälsa på lika villkor-Resultat från nationella folkhälsoenkäten 2006*, s. 89

⁷² Faskunger (2007) s. 69ff

diskuteras olika möjliga anledningar till detta, varav en orsak till pojkars dominans tycks vara att de aktiviteter som näridrottsplatsen genererar och möjliggör, är för tävlingslika och knuffar därmed undan de icke tävlingsaktiva ungdomarna⁷³. Dock saknas ordentliga belägg för detta påstående. Det framgår även att de icke aktiva inom RF-idrotten inte spontanidrottar mer efter satsningen⁷⁴. I sin artikel i Svensk Idrottsforskning 2007, skriver Fahlén om hur de individer som inte är medlemmar i organiserade idrottsföreningar påvisar mindre sannolikhet att motionera på egen hand. En av orsakerna till att nya grupper inte aktiverats på näridrottsplatserna misstänker RF vara att det är de redan engagerade, exempelvis inom den organiserade idrotten, som arbetar fram och planerar näridrottsplatserna⁷⁵. Blomdahl et al. och Linköpings utvärdering menar att det sker ett exkluderande vid näridrottsplatsen där flickornas deltagande är beroende av att pojkarna låter dem vara med⁷⁶. Det anses också i Handslagsrapporten att frånvaron av ledare vid anläggningarna gör att de redan aktiva grupperna inte inbjuder andra individer att delta⁷⁷. Den tydliga inramningen av näridrottsplatserna påverkar känslan av att vara beskådad när en person går innanför gränsen, vilket kan öka kravet på att prestera. Fahlén menar att detta beror på att anläggningen redan tagits i besittning av de individer som redan är verksamma. Men oviljan att använda sig av näridrottsplatsens rum kan också baseras på motivationsbrist. Denna orsaksverkan kräver dock vidare forskning och ska inte ses som sanning⁷⁸.

Faskunger betonar i *Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet* att det idag är ett väl vedertaget faktum att den fysiska miljöns karaktäristika påverkar fysisk aktivitet, men inte hur effekterna av den ser ut för olika motionsformer. Bland annat finns belägg för att områden som är promenad- och cykelvänliga bidrar till såväl fysiska som sociala fördelar och att närhet till olika motionsplatser och andra serviceanrättningar är essentiell för att förändra människors rörelsemönster och motionsvanor⁷⁹. Just den fysiska tillgängligheten till motionsanläggningar ses som viktig av bland andra RF, Jansson och Schytte⁸⁰. Med detta menas med vilken lätthet så många som möjligt har att ta sig till näridrottsplatsen. Närhet gör att fler individer, och då framförallt unga människor, kan ta sig till platsen på egen hand. Detta är en mycket viktig faktor. I en artikel i norska Dagbladet hävdar idrottsforskaren Glenn Nielsen att barn är dubbelt så fysiskt aktiva under den tid de är självständiga. I samma artikel menas det på att flera forskare påstår att det behövs mer fri och spontan lek för att unga ska få utlopp för sin energi och den mest stimulerande miljön anses vara en allsidig rörelsemiljö⁸¹. Flera andra instämmer i detta påstående, bland annat Schytte som uttrycker att flexibilitet är oerhört viktigt då barn och ungas användning av redskap inte alltid rimmar med den som vuxna tänkt sig. En tematisk och kreativ design kan bidra till uppfinningsrikedom hos brukarna och ge en större bredd av aktiviteter. När Schytte diskuterar framtidens näridrottsplatser i stadsrummet anser han att anläggningarna eventuellt inte behöver vara multibanor som kräver en större bit mark i anspråk, utan att små installationer spridda i stadsrummet har potential att komma ännu närmare brukarna och

⁷³ Riksidrottsförbundet (2007) s. 64

⁷⁴ Riksidrottsförbundet (2007) s. 66

⁷⁵ Riksidrottsförbundet (2007) s. 69

⁷⁶ Blomdahl et al. (2012) s. 24, Carlstein (2009) s. 24

⁷⁷ Riksidrottsförbundet (2007) s. 70

⁷⁸ Fahlén (2007) s. 42

⁷⁹ Faskunger (2007) s. 36ff

⁸⁰ Jansson (2006) s. 23, Riksidrottsförbundet (2002) s. 16, Schytte (2004) s. 78

⁸¹ Flemmen (2012) *Spontanidrett gir best helseeffekt*. <http://www.dagbladet.no/>

integreras väl med rummet. Det kan bland annat handla om att montera basketkorgar på lyktstolpar, rita upp olika planer på torg och använda bänkar som tennisnät⁸².

3.5 Summering

Genus påverkar och påverkas av såväl rumsliga som ideologiska strukturer. Närhet och tillgänglighet är inte de enda faktorerna som har inverkan på hur offentliga platser avsedda för rörelse och rekreation kommer till användning⁸³. Platser och rum återspeglar även normer, idéer och vem som fått komma till tals vid planering och utformning⁸⁴. Genom att använda ett genusperspektiv vid stads- och samhällsplanering möjliggörs ett ifrågasättande av stereotyper och ”sanningar”, vilket kan få betydelse för olika sociala konstruktioner⁸⁵.

I de studier som gjorts i ämnet näridrottsplatser och spontanidrott råder konsensus om att pojkar använder näridrottsplatsens rum i betydligt större omfattning än vad flickor gör⁸⁶. Rapporter och utvärderingar lyfter bland annat fram näridrottsplatsens utformning och innehåll som en orsak till en uppdelning mellan användare och ickeanvändare⁸⁷. En annan faktor som kan ha betydelse för nyttjandet av näridrottsplatsen är det sociala spelet som sker i rummet, där vana och etablerade användare av näridrottsplatsens attribut kan ha svårt att bjuda in nya och mer oerfarna brukare i diverse aktiviteter. Det här kan i sin tur ha betydelse för hur välkomnande och tillåtande det allmänna rummet ter sig för olika individer⁸⁸. Slutligen ges förslag om att näridrottsplatsen bör innehålla en så flexibel och allsidig rörelsemiljö som möjligt för att uppmuntra till ett brett spektra av aktiviteter⁸⁹.

⁸² Schytte (2004) s. 77

⁸³ Gehl (1971) s. 50f, Jarvis et al. (2009) s. 128

⁸⁴ Sandercock och Forsyth (2005) s. 9, 76f

⁸⁵ Sandercock och Forsyth (2005) s. 76f

⁸⁶ Blomdahl et.al. (2012) s. 18, Fahlén (2007) s. 40

⁸⁷ Riksidrottsförbundet (2007) s. 64

⁸⁸ Blomdahl et al. (2012) s. 24, Carlstein (2009) s. 24, Fahlén (2007) s. 42

⁸⁹ Flemmen (2012) <http://www.dagbladet.no/>, Schytte (2004) s. 77

4. METOD

4.1 Inledning

För att besvara studiens frågeställningar passar sig en kvantitativ ansats bäst. Genom observationer samlas data in om vilka som besöker näridrottsplatsen, vem som använder vilka attribut och på vilket sätt dessa används av grupperna flickor/kvinnor och pojkar/män. Individerna i fråga kategoriseras utifrån kön, ingen annan personlig egenskap tas med i undersökningen. I de beskrivande texter som utgör analys och slutsats kan även ålderskategorier tas med som egenskap för att kunna särskilja individer och deras ageranden åt. För att exemplifiera detta återges en erfarenhet från en pilotundersökning vid Hjällbo näridrottsplats. Där spelade två flickor fotboll i bollbängen (se Bilaga 3). Tillsammans med dem var en vuxen man som tydligt hade tillsyn över de två flickorna. Mannens aktivitet i bollbängen var följaktligen att ha tillsyn över barnen och inte att huvudsak aktivera sig fysiskt⁹⁰. Dessa ålderskategorier förtydligas i kapitel 6.2.1.

Den empiriska datainsamlingen sker genom strukturerade observationer där mänskligt agerande dokumenteras. För att besvara frågeställningarna behöver resultaten kunna generaliseras. För att detta ska vara möjligt kategoriseras flera av attributen vid näridrottsplatserna i grupper om attribut som syftar till att generera och möjliggöra liknande aktivitet. Exempelvis finns attribut av typen bollbänge vid båda de näridrottsplatserna som studerats, detsamma gäller för olika typer av balans- och klättrattribut. Även sätten som attributen används på generaliseras, då det finns olika karaktärsdrag hos aktiviteterna som går att kategorisera. De aktivitetskategorier som nämns i resultat, analys och slutsats är baserade på; icke fysisk, fysisk, social, icke organiserad och organiserad karaktäristika. Arbetssättet möjliggör för att urskilja mönster i hur flickor/kvinnor och pojkar/män använder spontanidrottsplatserna⁹¹.

4.2 Litteraturkällor

Litteraturen i denna uppsats används för att förklara begrepp, teorier samt tidigare forskning som gjorts inom de områden som studien rör sig inom. Merparten av den valda litteraturen har framställts av forskare. Vidare är det av stor vikt att skilja på akademiska produkter och politiska dokument. Politiska dokument är i sig inte oberoende, men används med syftet att visa på de politiska motiven och den politiska makten över offentliga platser. Detta krävs då näridrottsplatser helt eller delvis finansieras med offentliga medel.

4.3 Avgränsningar

Denna kandidatuppsats skrivs vid institutionen för Ekonomi och Samhälle, avdelningen för kulturgeografi, vid Göteborgs Universitet. Det är därför naturligt att geografiskt avgränsa studien till Göteborgs Stad. Vidare läser studenterna kulturgeografi med inriktning samhällsplanering där fysisk planering och markanvändning spelar en betydande roll. Näridrottsplatsers planering och anläggande är en del av detta då de är offentliga platser som görs tillgängliga för samtliga invånare inom Göteborg Stad. Anläggningar innehåller såväl demokratiska som jämlikhetsaspekter. Dessa utgör grunden för denna kandidatuppsats tillsammans med faktorer som segregation och genus, vilka utgör studiens huvudsakliga fokus.

⁹⁰ Persson och Persson (2013) s. 3

⁹¹ Esaiasson et al. (2012) *Metodpraktikan* s. 315f.

Ytterligare begränsningar i uppsatsen görs på grund av tidsaspekten, då tiden för kandidatuppsatsen är ytterst knapp. Observationerna sträcker sig till tio tillfällen, det vill säga fem observationer vid vardera näridrottsplats. Antalet baseras delvis på vad som är rimligt inom tiden för uppsatsen och delvis på vad som antas kunna vara tillräckligt som underlag för analys. Beslutet om tio observationer tog studenterna i samråd med handledaren. Vidare har tidsaspekten inverkan på underlaget för metoden, vilket gör att observationerna enbart sträcker sig till att beröra två av Göteborgs Stads näridrottsplatser. Två näridrottsplatser är också det antal som studenterna som utför studien anser vara rimligt att klara av under den begränsade tid som finns tillgänglig för insamling av data. Inom tidsramen ryms även hantering och bearbetning av resultaten.

Valet av anläggningar baseras på de primärområden i Göteborg som har näridrottsplatser med flest barn, 0-18 år. Detta för att få så stort relevant underlag som möjligt för studien. Vid utgallringen av näridrottsplatser baserades urvalet på statistik över befolkningen i Göteborgs Stads primärområden från juni 2013. Slutligen landar det i att observationerna sker vid Kärra Parks näridrottsplats och Hjällbo näridrottsplats.

Vid observationerna har det inte skett någon avgränsning i form av att människor på platsen sållats bort. Det här innebär att oavsett ålder, så inkluderas samtliga som befinner sig på näridrottsplatsen under observationstillfället. Anledningen är främst svårigheter med att avgöra ålder på olika individer samt olämpligheten i att fråga besökarna vid näridrottsplatsen då detta skulle kunna påverka deras handlingar.

Kandidatuppsatsen syftar till att undersöka hur situationen på de två utvalda näridrottsplatserna på ett kvantitativt sätt. Dokumentationen utgår från ett observationsschema (se Bilaga 1) samt tillhörande observationslogg (se Bilaga 2). Djupgående förklaringar till händelser eller orsaker kommer inte beröras då tiden för arbetet inte tillåter detta.

4.4 Urval av målgrupp

Urvalet av de individer som studeras sker genom ett bekvämlighetsurval⁹². Detta betyder att samtliga av de personer som nyttjat de näridrottsplatser som observerats, ingår i studien. Även om näridrottsplatserna i Göteborg främst riktar sig till äldre barn och ungdomar observeras alltså samtliga som befinner sig på platsen under observationstillfället. Undantaget är de som enbart passerar genom näridrottsplatserna utan att bruka dem. Att använda ett bekvämlighetsurval förenklar processen men höjer också undersökningens reliabilitet. Skulle observatörerna fråga personerna om ålder finns tydliga risker i och med att de individer som blir observerade då blir medvetna om observationen. En annan aspekt är att observationerna sker under mer än ett tillfälle vid samma plats. Detta kan eventuellt upplevas som olustigt av dem som blir observerade, då vetskapen om att de ingår i en studie kan bli uppenbar utifall de ser observatörerna på näridrottsplatsen flera gånger. Risken finns alltså att frågor kring individens ålder påverkar hur de som observeras agerar. Inte minst kan detta bidra till obehagskänslor. Det är också viktigt att påpeka att valet att registrera alla individer som är på platsen under observationstillfället inte minskar studiens validitet eller relevans. Trots allt är näridrottsplatserna till för alla oavsett ålder⁹³.

⁹² Esaiasson et al. (2012) s. 188

⁹³ Göteborgs Stad (a) www.goteborg.se

4.5 Urval av näridrottsplatser

När valet av vilka näridrottsplatser som skulle ingå i studien gjordes, användes statistik som baseras på Göteborgs Stads primärområden. Det var också nödvändigt att de primärområden som valdes hade en färdigställd näridrottsplats. Urvalsprocessen gick till på följande sätt: Två näridrottsplatser bestäms tillsammans med handledare vara överskådliga studieobjekt för denna kandidatuppsats. Detta beror på de tidsmässiga aspekterna såsom insamling och bearbetning av material, samt den uppsatta tiden för kandidatarbetet. Göteborgs Stad har en uttalad policy om att näridrottsplatser i första hand vänder sig till barn och ungdomar. Utifrån detta valdes de två primärområden med en färdigställd näridrottsplats ut som hade flest invånare i åldern 0-18 år under första halvåret av 2013. För denna studie faller urvalet på primärområdena Hjällbo och Kärra och därmed blir dessa två platser utvalda för observation. I Hjällbo bor, i juni 2013, 2340 individer som faller inom den för studien uttalade ålderskohorten 0-18 år och i Kärra är antalet individer inom samma spann 2826 stycken⁹⁴. Tillsammans utgör dessa två primärområden ett underlag på 5166 enskilda individer för denna studie.

I Kärra finns Kärra Parks näridrottsplats vid Lillekärraskolan, och intill Bergsgårdsskolan ligger Hjällbo näridrottsplats (Karta 1). Vidare beskrivning av dessa anläggningar finns i kapitel 5. Då studiens syfte inte ligger i att jämföra i exempelvis socioekonomiska eller etniska aspekter påverkas inte validiteten av urvalet av dessa aspekter. Målet för denna studie är att ta reda på om det, sett ur ett genusperspektiv, existerar någon segregation vid Göteborgs näridrottsplatser, oavsett var i staden dessa anläggningar ligger eller hur den övriga, såväl ekonomiska som sociala, kontexten ser ut.

4.6 Observationer

Observationerna genomfördes på Hjällbo näridrottsplats och Kärra Parks näridrottsplats under november månad år 2013. Ur ett geografiskt perspektiv begränsades observationerna till det rum som utgör näridrottsplatsen; attributen samt ytorna mellan och runt om dessa. Rumsliga avgränsningarna för näridrottsplatsen under observationerna grundades på tydligt utsatta gränser, såsom stråk, murar, skog, trädgårdar samt på möjligheten för observatörerna att överblicka området tillräckligt väl. För mer exakta avgränsningar, se Karta 2 och 3. Alla personer som använde näridrottsplatserna under den avsatta observationstiden registrerades förutom de individer som endast passerade genom rummet via gångstråken. Detta var nödvändigt eftersom båda anläggningarna har promenadstråk som kan brukas utan att avsikten är att vistas på näridrottsplatserna. Individerna som använde sig utav anläggningarna noterades i ett observationsschema som var skraddarsytt för den enskilda näridrottsplatsen och dess attribut (se Bilaga 1). Tillsammans med observationsschemat fördes även anteckningar i en observationslogg (se Bilaga 2). Observatörerna promenerade runt på anläggningen under observationerna för att inte lägga anspråk på exempelvis bänkar, kunna överblicka hela området samt minska risken för att observationen skulle uppmärksammas. Det är också ett faktum att det under november månad några gånger var för kallt för att sitta still under en hel observation.

Valet av dagar var innan observationerna planerade, men det var öppet för ändring beroende på vädret. Under ett besök vid Kärra Parks näridrottsplats en mycket regnig lördagseftermiddag i november var anläggningen helt tom på besökare under åtminstone 30 minuter. Två observationer utan några besökare vid näridrottsplatserna gjordes. Det ena tillfället var vid Kärra

⁹⁴ Göteborgs Stad (c) www.goteborg.se

Parks näridrottsplats 2013-11-11 och det andra vid Hjällbo näridrottsplats den 2013-11-16. På grund av att inga individer observerades under dessa tillfällen lades ytterligare två observationer till de planerade tio. De två observationer där användare uteblev innehöll regn och inföll dessutom på lördagar. På vardagarna skedde observationerna mellan klockan 15.00 och 17.00 eftersom skolelevers skoldagar då oftast har slutat samt att det ännu inte hunnit bli alltför sent för att många unga fortfarande ska kunna få lov att vara ute på egen hand. Under helgdagar gjordes observationerna både under för- och eftermiddagen. Orsaken till detta var att skolan är stängd och därmed kunde underlaget för studien utökas om fler individer hade möjligheten att använda anläggningarna under en större del av dagen. Dock var det lika viktigt att inte observera för sent på helgen likväl som på vardagar. Anledningarna till detta var flera. Dels fanns det en oro för att mörkret kunde bidra till viss otrygghet inför oss som observatörer men också, som tidigare nämnts, för att vistas utomhus överhuvudtaget. Vid tiden för observationerna, under hösten 2013, skedde också ett antal uppmärksammade skjutningar i ett av de områden som är aktuellt för denna uppsats. Detta bidrog till ökad oro för att vistas på näridrottsplatsen. Det ska dock tilläggas att båda näridrottsplatserna har belysning, vilket innebär att det rent visuellt inte gör något om det börjar skymma. Ytterligare ett skäl till att observationerna inte borde göras för sent var om observatörerna på något sätt skulle skrämja besökarna vid näridrottsplatsen. Detta skulle inte bara kunna påverka hur besökarna använde näridrottsplatsen utan vore även fel ur ett rent etiskt perspektiv. Observationstiden var 30 minuter eftersom det av tidigare erfarenheter, genom pilotstudier, upplevts som att teoretisk mättnad uppnåts efter denna tid. Observationerna kunde ske närsomhelst under den tidsram som sattes upp. Att inte ett exakt klockslag var bestämt berodde på att det minskade troligheten att det är samma besökare som alltid observeras och därmed också att det uppstår en misstänksamhet gentemot observatörerna som återkommer.

Innan de strukturerade observationerna gjordes ostrukturerade första besök vid såväl Hjällbo som Kärra Parks näridrottsplats. Under dessa sejourer togs foton av anläggningarna och samtliga attribut fotades, nedtecknades och registrerades för att möjliggöra utformningarna av de observationsscheman som användes under de strukturerade observationerna. Det var också under dessa tillfällen som de geografiska avgränsningarna för undersökningarna fastställdes. Vid två tillfällen genomfördes även pilotobservationer med observationsschema vid Hjällbo näridrottsplats. En av slutsatserna av dessa var att det saknades en variabel för övriga ytor (se Bilaga 3), alltså den mark vid näridrottsplatsen som inte tillhör ett faktiskt artificiellt attribut. Observationsschemat för pilotstudien saknade dessutom en tabell där enbart antalet flickor/kvinnor och pojkar/män dokumenterades. Detta upptäcktes när en individ vid näridrottsplatsen bytte attribut och därmed blev det tvunget att i observationsschemat anteckna förflyttningen för att inte av misstag räkna individen som två personer.

Fördelarna med att vara två observatörer upplevdes som mycket stora. Genom att vara två som genomförde studien blev det möjligt att diskutera, bekräfta eller avfärda olika individers agerande och på så sätt var det lättare att hålla reda på siffrorna så att det blev rätt. Framförallt är detta viktigt när det handlar om att räkna det totala antalet flickor/kvinnor och pojkar/män, eftersom det där kan uppstå en osäkerhet om att blanda ihop individer. Det var också tydligt att de två pilotobservationerna genererade alldeles för lite data för att några som helst slutsatser skulle kunna dras. Ytterligare en tanke som väcktes under dessa förstudier var hur observatörernas egenskaper, det vill säga hur observatörerna som redskap, påverkar observationen. Exempelvis skulle två unga kvinnor kunna uppfattas på ett annat sätt av dem som

observeras, gentemot om de varit två äldre män som utfört samma sak, trots den passiva roll som observatörerna intar⁹⁵.

4.7 Alternativ metod

En alternativ metod till denna studie skulle kunna vara frågeundersökning, det vill säga intervju eller enkät. Vid en intervju av barn skulle svaren kunna ge mer kvalitativ kunskap om hur de upplever näridrottsplatsen, olika aktiviteter, hur flickor respektive pojkar leker och så vidare. Vidare skulle frågeundersökningar också kunna göras på föräldrar, skolpersonal, beslutsfattare med flera. Det är mycket möjligt att mer kunskap om hur exempelvis föräldrar ser på barnens fria lek och utomhusvistelse kan bidra till ämnet, liksom hur planeringsprocessen för näridrottsplatser går till. Dock skulle dessa typer av metoder inte bidra till att besvara uppsatsens frågeställningar då det finns faktorer som gör frågeundersökningar olämpliga i just denna studie. För det första finns risken med att individerna inte besvarar frågorna helt sanningsenligt medan observation som metod dokumenterar hur de observerade faktiskt agerar. För det andra skulle det kunna innebära hinder för att välja ut och sedan också nå fram till respondenter. Skulle till exempel alla elever i en skolklass tilldelas enkäter, skulle det också innebära att även de som eventuellt inte nyttjar anläggningarna besvarar frågorna. I fråga om vilka aktiviteter som utförs, skulle enkäterna besvarade av dessa individer då räknas som bortfall. För det tredje finns det ingen av studiens frågeställningar som skulle gynnas mer av en frågeundersökning än av observationer.

4.8 Källkritik, reliabilitet och validitet

När källor valts har tillförlitlighet varit centralt och därför är metoden för hur resultaten har tagits fram viktig för undersökningens reliabilitet. Eftersom spontanidrottande är ett relativt modernt studiefält finns bara ett fåtal böcker som berör ämnet. Merparten av källorna är fallstudier av näridrottsplatser och det är svårt att hitta generella teorier om barns användande av näridrottsplatser. Däremot är det tydligt att sammanställningen av fallstudier visar på återkommande mönster hos många näridrottsplatser. Själva fenomenet näridrottsplats kritiserar aldrig, även om rekommendationer om utveckling och utformning finns. Det har sålunda inte skett någon snedfördelning av valen av källor, utan ett naturligt utfall av hur det ser faktiskt ut representerar det litterära urvalet. Det finns mycket litteratur att finna inom mer organiserade former av motion och lek, men troligen är intresset för spontanidrotten för nytt då det än så länge enbart intresserar ett fåtal forskare. Förutom ett mindre antal politiska dokument är samtliga källor hämtade ur den akademiska världen. I detta fall innebär det ingen svaghet för det utvalda materialet att politiska texter använts, utan det är en nödvändighet, med tanke på att näridrottsplatser är en del i en politisk satsning och kontext. Undantag är tidningsartiklar, som kan stå på olika ideologiska grunder. Dessa har dock använts med eftertanke.

Såväl kvalitativ som kvantitativ litteratur har använts och på så sätt kan en bredare bild utav den befintliga kunskapen ges. De litteraturkällor som valts ut till denna kandidatuppsats har valts med noggrannhet. Skulle litteraturkällorna varit några andra skulle de högst troligt inte påverka observationens resultat, eftersom resultatet för studien inte baseras på litteraturen utan på den valda metoden. Annan vald litteratur skulle däremot kunna ha en inverkan på analysen av resultaten, då analysen relateras och sätts i kontext med tidigare forskning.

⁹⁵ Kaijser och Ohlander (1999) *Etnologiskt fältarbete*, s. 80

För validitetens skull valdes observation som metod, då det är den datainsamlingsmetod som bäst besvarar frågeställningarna. Under observationerna registrerades 191 individer totalt vid de två näridrottsplatserna, vilket innebär att det finns ett bra underlag för analyser och generaliseringar. Denna mängd av observerade individer ger därmed studien en hög grad av reliabilitet. Som beskrivs i kapitel 4 är uppsatsen ingen jämförande studie och validiteten är därmed inte beroende av att de båda anläggningarna har skilda egenskaper. Det förelåg även en risk med det få antal näridrottsplatser som låg som observationsunderlag, där tidsaspekten för uppsatsen var det som begränsade antalet. Såväl tid som årstid skulle kunnat öka risken för att antalet besökare under observationerna skulle bli så få att slutsatser skulle bli svåra att dra.

5. NÄRIDROTTSPLATSERNA I DERAS RUMSLIGA SAMMANHANG

5.1 Hjällbo och Kärra

Kärra och Hjällbo är placerade väster respektive öster om Göta Älv. Kärra är primärområde i stadsdelen Norra Hisingen i Göteborg. Primärområdet Hjällbo hör till stadsdelen Angered nordost om centrala Göteborg (se Karta 1).

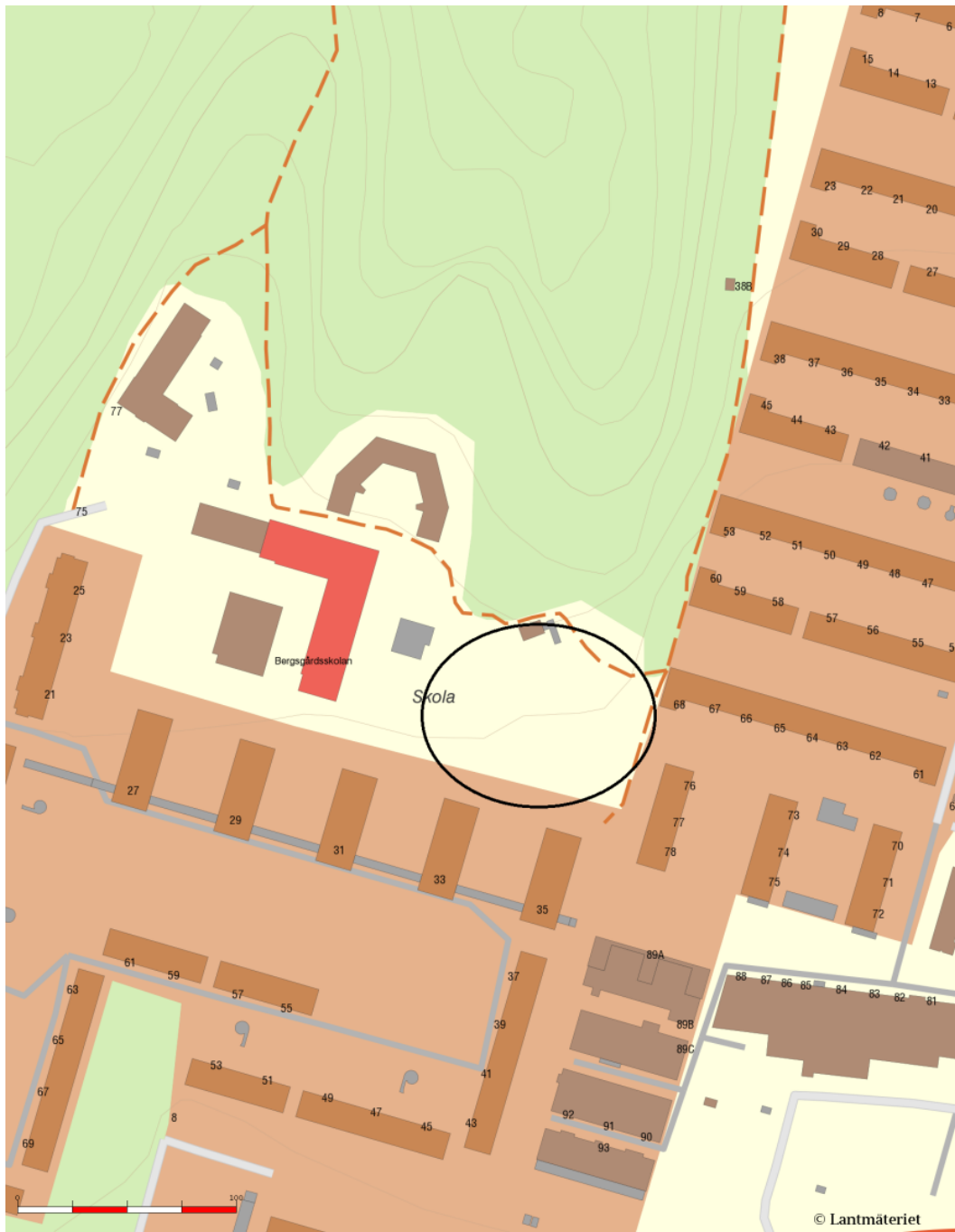
Karta 1: Kärra och Hjällbo © Lantmäteriet [i2012/955]⁹⁶

⁹⁶ Lantmäteriet (2013) <http://www.lantmateriet.se/>

Karta 1 visar primärområdena Hjällbo och Kärra inom Göteborgs Stad. Kärra och Hjällbo är markerade med X.

5.2 Hjällbo Näridrottsplats

Hjällbo näridrottsplats invigdes i juli 2010 och är placerad i anslutning till torget i Hjällbo centrum där olika verksamheter finns (se Karta 2). Förvaltas görs den till största del av Park- och Naturförvaltningen, men också delvis av Lokalförvaltningen. Platsen omgärdas av hyreshus, en skola och en skog och ligger i en sluttning mellan hyreshusen och skogen. På platsen finns en linjerad bollbinge med konstgräs och två fotbollsmål. Det finns en blå, asfalterad basketplan med fyra basketkorgar. Vidare finns det en balans- och klätteryta som är inramad i en sandlåda. Bredvid denna finns en gungställning som även den är inramad i en sandlåda. Den sistnämnda sandlådan är delvis omringad av större stenar. En uppritad orm slingrar sig över mark som är asfalterad, bredvid denna finns två uppritade hopphagar. På näridrottsplatsen finns också en grillplats utplacerad på en mindre grusplan. Fem bänkar är utspridda över området. Genom området sträcker sig flera asfalterade stråk som korsar näridrottsplatsen. Mellan attributen på näridrottsplatsen växer gräs, träd och buskar vilket definieras i observationsschemat som ”övriga ytor”.

Karta 2: Hjällbo näridrottsplats © Lantmäteriet [i2012/955]⁹⁷

Karta 2 visar området för Hjällbo näridrottsplats. Inringningen syftar till området för näridrottsplatsen.

⁹⁷ Lantmäteriet (2013) <http://www.lantmateriet.se/>

Tabell 1

Ålder	Antal
0-6	840
7-15	1053
16-18	447
Totalt	2340

Källa: Göteborgs Stad (2013)⁹⁸

I Tabell 1 redovisas befolkningens åldersmässiga fördelning i primärområdet Hjällbo i stadsdelen Angered. Observera att summan av individer med ålder 0-18 år skiljer sig åt för Tabell 1 och 2, vilket beror på att den senast aktuella statistiken är hämtad från olika år.

För att säkerställa att Hjällbo som primärområde inte har en för stor snedfördelning mellan antalet pojkar och flickor, redovisas könsfördelningen i Tabell 2. Skulle skillnaden vara stor mellan de båda grupperna skulle detta kunna ha inverkan på resultatet.

Tabell 2

Pojkar	Flickor	Totalt
1186	1202	2388

Källa: Göteborgs Stad (2013)⁹⁹

Tabell 2 visar könsfördelningen bland barn (0-18 år) i Hjällbo.

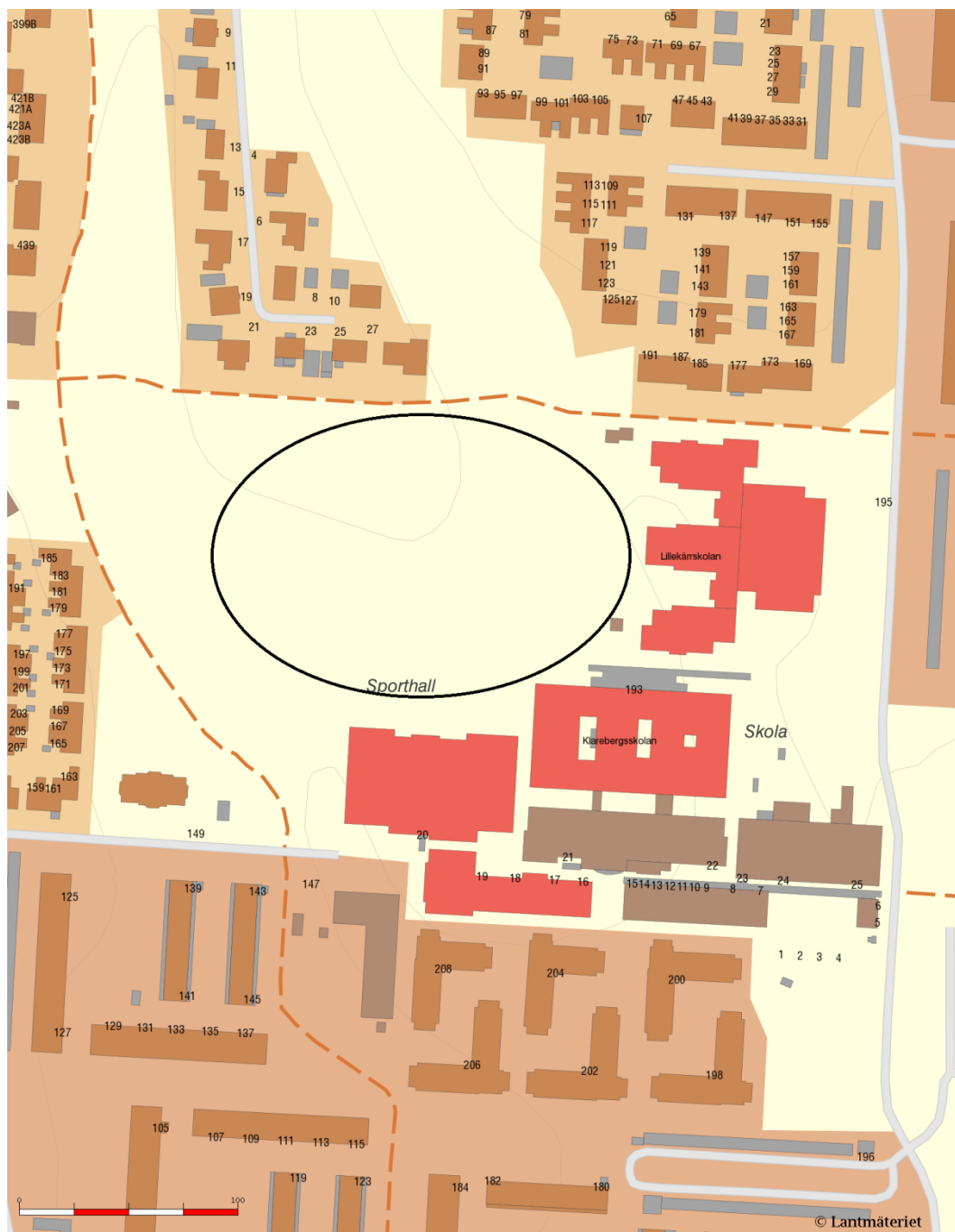
5.3 Kärra Parks Näridrottsplats

Kärra Parks näridrottsplats ligger i stadsdelen Norra Hisingen (se Karta 1) och är en betydligt större näridrottsplats än den som finns i Hjällbo. Anläggningen invigdes i september 2006 och sköts av Park- och Naturförvaltningen. Näridrottsplatsen ligger precis bredvid Lillekärrskolan som har en skolgård som vetter mot näridrottsplatsen (se Karta 3). Två ingångar leder från skolgården till näridrottsplatsen men skolgården är tydligt inhägnad mot näridrottsplatsen, vilket gör det lätt att avgränsa området som ska observeras. Området för anläggningen är såväl plant som kuperat. Genom rummet sträcker sig flera stråk och anläggningen omgärdas av hyreshus, radhus och villor. Det ligger också flera förskoleverksamheter i närheten som har direkt tillgång till platsen. Söder om näridrottsplatsen finns en simhall. På området finns en bollbinge med konstgräs, två fotbollsmål och tre basketkorgar varav den ena av de tre är placerad på utsidan av bollbingen. Vid utsidan, på mitten av bollbingen, är två stolpar placerade för möjlighet till att sätta upp ett volleybollnät. Vidare finns en linjerad bollbinge för tennisspel som är asfalterad. Denna innehåller två basketkorgar samt två lägre stolpar för att kunna sätta upp tennisen. Stolparna är placerade längs med långsidans mitt. Det finns även en asfalterad basketplan med två

⁹⁸ Göteborgs Stad. (c) <http://www.goteborg.se>

⁹⁹ Göteborgs Stad. (d) <http://www.goteborg.se>

basketkorgar uppsatta vid vardera kortsida. Ytterligare ytor består av två fotbollsplaner, där en är gräsbelagd och en grusbelagd. Gräsplanen har fotbollsmål med nät medan grusplanen har fotbollsmål av enklare modell utan nät. Bredvid grusplanen finns en beachvolleybollplan med nerplockat nät. En mindre grusplan, så kallad bouleplan, finns på näridrottsplatsen. Den omgärdas av flera bänkar. Större stenar är utplacerade i olika formationer på ett begränsat område. Detta område får namnet ”stenområdet” (se Bilaga 3). Nära stenområdet finns en sandyta med en gunghäst och tre stolsgungor. Denna yta får namnet ”småbarnslekyta” (se Bilaga 3). Nära denna yta finns också en inhägnad rund sandlåda med ett mindre bord placerat inuti. Två längdhoppsgropar finns också på näridrottsplatsen. Dessa är placerade i varsin ände av en ansatsbana. Bredvid dessa finns en sprinterbana med två fält för löpare. Vidare finns det en balansplanka, klätternät, en balans- och klätterställning i trä och ett utegym. En gungställning med tre gungor där flera kan gunga tillsammans finns också. Bredvid gungställningen finns ett skateboardområde. Över hela näridrottsplatsen, och utanför denna, sträcker sig en frisbeegolfbana. Fem av målen står utplacerade innanför det observerade området. Det finns också tre stengropar på näridrottsplatsen (se Bilaga 3). Dessa är gjorda av cement med ett yttre hölje av sten och kan även användas som grillar. Över hela området står fjorton bänkar utspridda, sex stycken i trä och åtta stycken i betong. Näridrottsplatsen består även av gräsytor, träd, buskar samt delvis asfalterade ytor. Tillsammans utgör dessa ”övriga ytor”.

Karta 3: Kärra Parks näridrottsplats © Lantmäteriet [i2012/955]¹⁰⁰

Karta 3 visar området för Kärra Parks näridrottsplats. Markeringen är gjord av författarna och avser området för näridrottsplatsen.

¹⁰⁰ Lantmäteriet (2013) <http://www.lantmateriet.se/>

Tabell 3

Ålder	Antal
0-6	1032
7-15	1404
16-18	390
Totalt	2826

Källa: Göteborgs Stad (2013)¹⁰¹

I Tabell 3 redovisas befolkningens åldersmässiga fördelning i primärområdet Kärra i stadsdelen Norra Hisingen. Observera att summan av individer med ålder 0-18 år skiljer sig åt för Tabell 3 och 4, vilket beror på att den senast aktuella statistiken är hämtad från olika år.

För att säkerställa att Kärra som primärområde inte har en för stor snedfördelning mellan antalet pojkar och flickor, redovisas könsfördelningen i Tabell 4. Skulle skillnaden vara stor mellan de båda grupperna skulle detta kunna ha inverkan på resultatet.

Tabell 4

Pojkar	Flickor	Totalt
1501	1390	2891

Källa: Göteborgs Stad (2013)¹⁰²

Tabell 4 visar könsfördelningen bland barn (0-18 år) i Kärra.

¹⁰¹ Göteborgs Stad. (c) <http://www.goteborg.se>

¹⁰² Göteborgs Stad. (d) <http://www.goteborg.se>

6. RESULTAT OCH ANALYS

6.1 Resultatredovisning

Resultatredovisningen görs med hjälp av diagram och tabeller. I den vidare analysen kopplas studiens resultat samman med tidigare forskning.

Hur ser fördelningen mellan flickor/kvinnor och pojkar/män ut vid näridrottsplatser, sett till andel besökare?

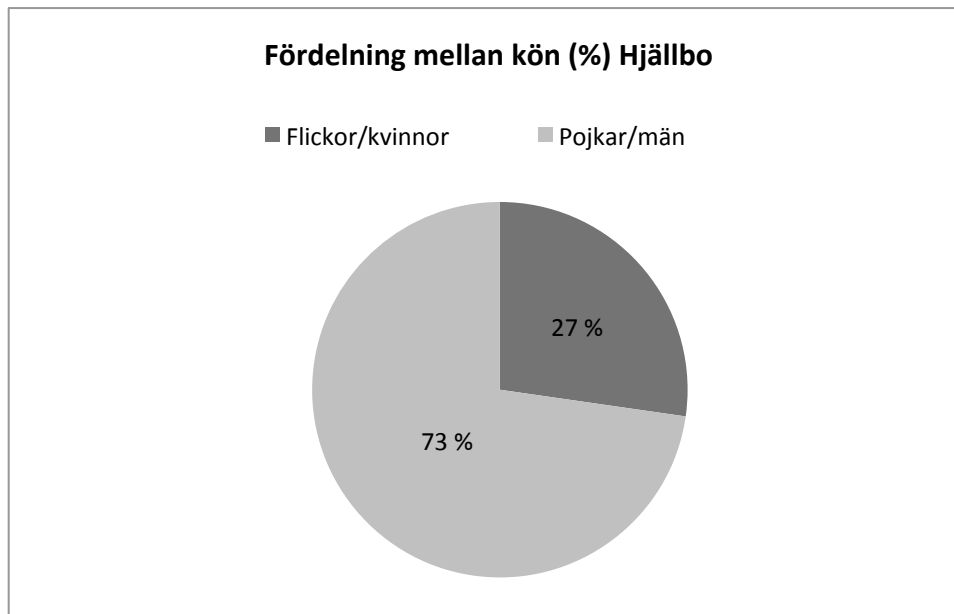

Diagram 1 (källa: egen observation)

Diagram 1 redovisar den procentuella fördelningen mellan kön vid näridrottsplatsen i Hjällbo. Sammanlagt registrerades 66 individer använda näridrottsplatsen. Av dessa var 18 flickor/kvinnor (27 %) och 48 pojkar/män (73 %).

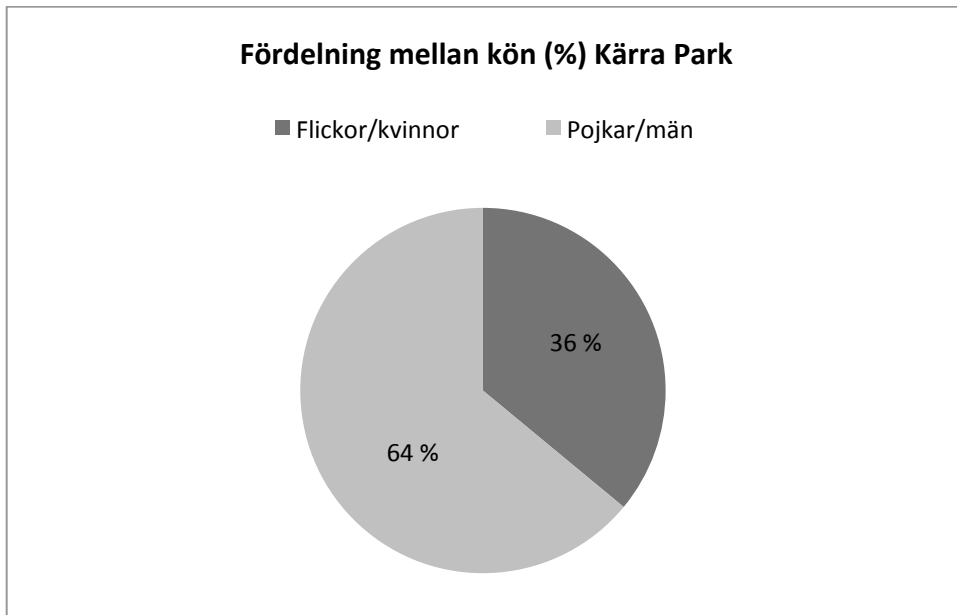

Diagram 2 (källa: egen observation)

Diagram 2 redovisar den procentuella fördelningen mellan kön vid näridrottsplatsen i Kärra Park. Sammanlagt registrerades 125 individer som använde näridrottsplatsen. Av dessa var 45 flickor/kvinnor (36 %) och 80 pojkar/män (64 %).

Resultaten visar på att könsfördelningen vid Kärra Park och Hjällbo näridrottsplatser skiljer sig något åt. Det är dock tydligt att de båda näridrottsplatserna används mest av pojkar/män.

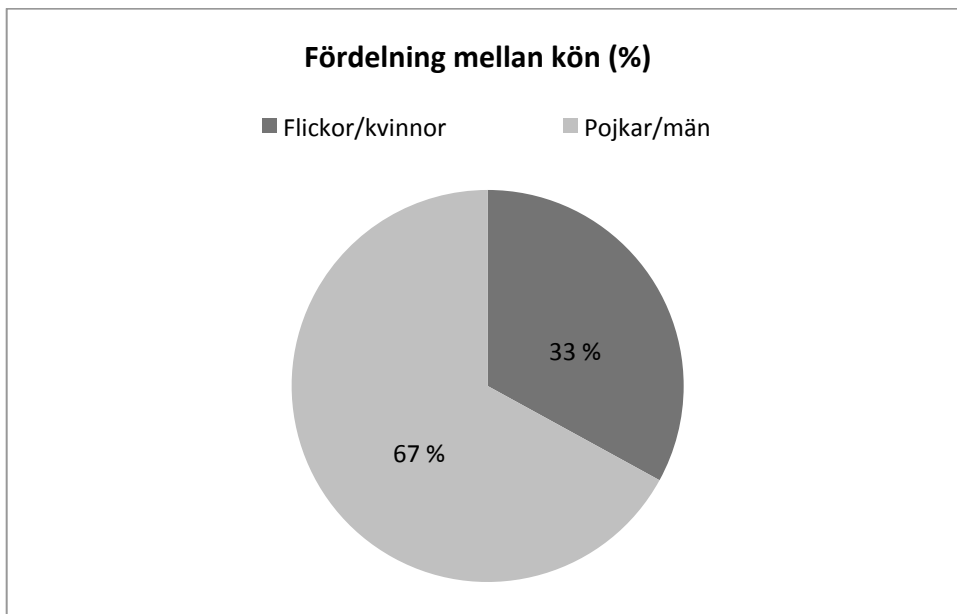

Diagram 3 (källa: egen observation)

Diagram 3 redovisar den procentuella fördelningen mellan kön sett till båda de observerade näridrottsplatserna. Totalt observerades 191 individer, 63 flickor/kvinnor (33 %) och 128 pojkar/män (67 %).

Vem, sett ur ett genusperspektiv, använder vad på näridrottsplatsen?

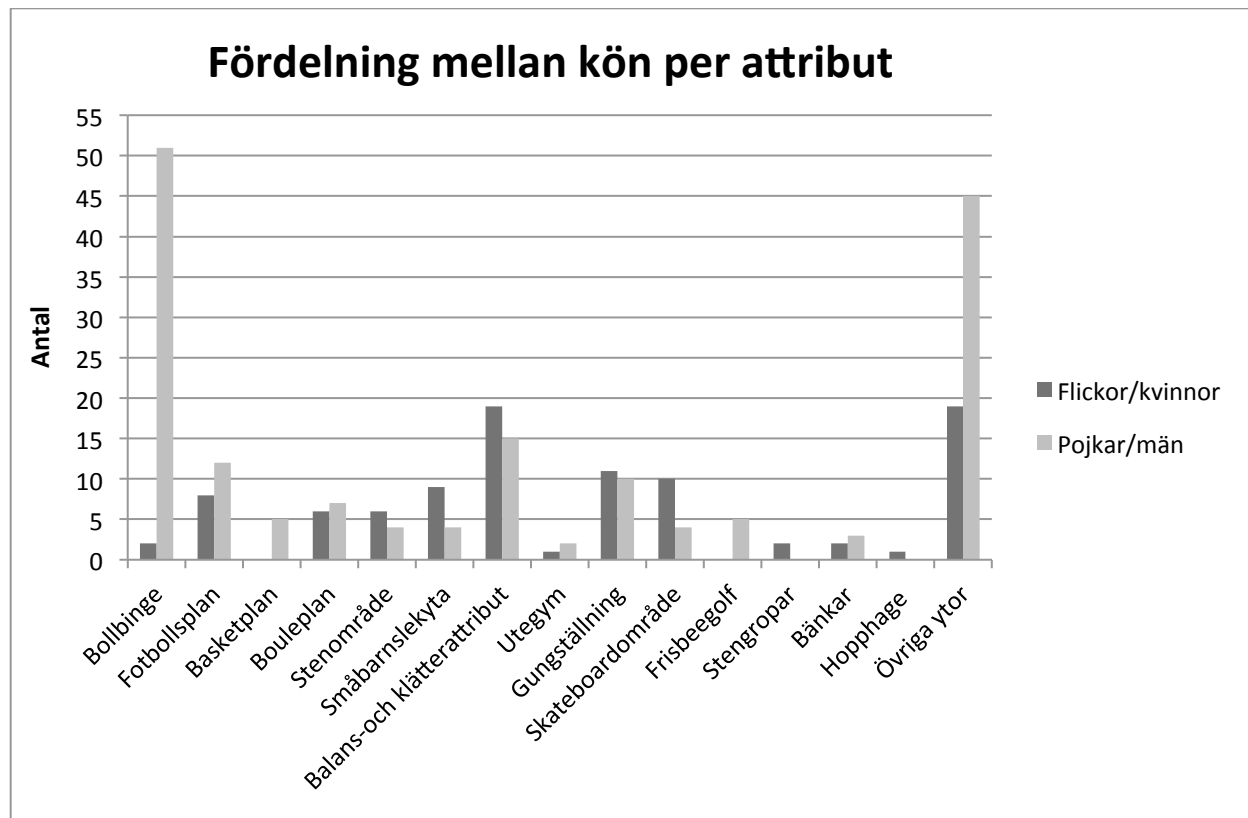

Diagram 4 (källa: egen observation)

Fördelningen mellan könen per typ av attribut redovisas i Diagram 4. Vissa attribut har inga eller ett litet antal registrerade, så som hoppbage och stengropar, medan andra utmärker sig genom flitigt nyttjande. De attribut utan några som helst användare redovisas inte i tabellen. Dessa är vid Kärra Parks näridrottsplats bollbinge med tennisplan, basketplan, gräsplan med fotbollsmål, beachvolleybollplan, två längdhoppsgropar, sprinterbana och sandlåda. I Hjällbo observerades ingen användning av alfabetorm och grillplats. En del nyttjande av attribut, sett i antal flickor/kvinnor och pojkar/män, skiljer sig inte avsevärt. Det kan däremot finnas olikheter i hur aktiviteterna vid dessa ter sig, vilken framgår i Tabell 5. Det finns också attribut som brukas överlägset mer procentuellt, eller enbart, utav ett av könen. Dock är fallet vid flera attribut att för få individer är registrerade för resultatet ska kunna användas i fortsatta analyser. Exempelvis används utegyrmet av 1 flicka/kvinna och 2 pojkar/män, vilket ger en procentuell fördelning på 33/67 %. Andelsmässigt råder det stor skillnad, men sett till antal registrerade individer är olikheterna mycket små.

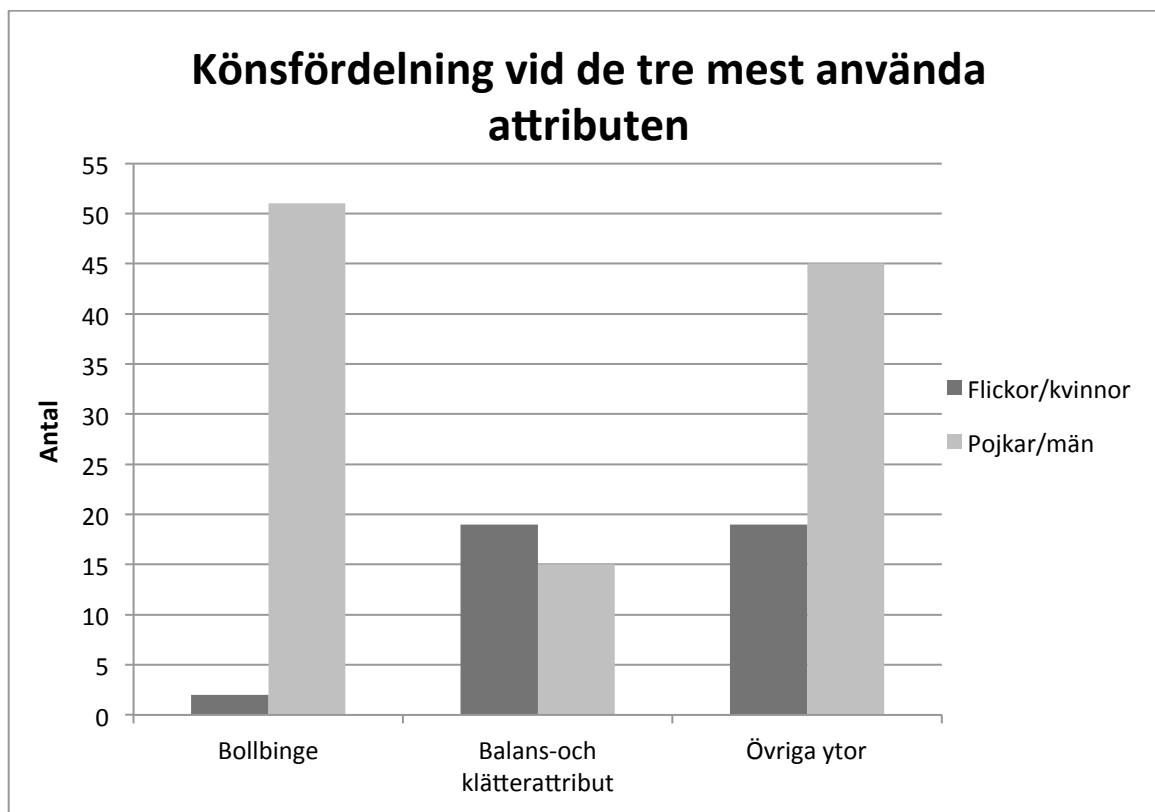

Diagram 5 (källa: egen observation)

I Diagram 5 redovisas fördelningen mellan könen vid de tre mest använda attributen. Detta görs för att redovisa de attribut som genererat störst antalet registrerade användare vilket kommer ha betydelse för den fortsatta analysen. De tre attributen står för 151 antal registrerade användningstillfällen av totalt 263 för båda näridrottsplatserna. Av dessa är 40 användningstillfällen registrerade på flickor/kvinnor och 111 användningstillfällen registrerade på pojkar/män. Störst skillnad mellan flickor/kvinnor och pojkar/män är det vid bollbängen. Endast två flickor/kvinnor registrerades, i jämförelse med 51 pojkar/män, som brukare av bollbängen. Denna divergens är markant och därmed en viktig del av följande analys och slutsatser. Balans- och klätterattributen nyttjas under observationerna av 19 flickor/kvinnor och 15 pojkar/män, vilket är en relativt jämn fördelning. Det finns dock större olikheter sett i hur attributen brukas och detta behandlas senare i analysdelen. De övriga ytorna nyttjas för aktiviteter i väsentligt högre grad av pojkar/män. 45 pojkar/män och 19 flickor/kvinnor registrerades vid detta attribut.

Hur, sett ur ett genusperspektiv, används attributen vid näridrottsplatsen?

Tabell 5 (källa: egen observation)

Attribut	Flickor/Kvinnor	Pojkar/Män
Bollbinge	Spela fotboll	Spela fotboll, klättra, titta på, leka "dunkgömme", sitta på bollbingens kant, tillsyn av barn, spela basket, skuggboxa
Fotbollsplan	Spela fotboll, brännboll	Spela fotboll, brännboll, tillsyn av barn
Basketplan		Spela basket, spela fotboll
Bouleplan	Fotboll, boule	Boule, tillsyn av barn
Stenområde	Balansera, sitta, hoppa, skutta, springa på och mellan stenar, tillsyn av barn	Balansera, hoppa
Småbarnslekya	Snurra i snurrkopp, gunga på gunghäst	Snurra i snurrkopp, sätta fart på gungsnurra, gunga på gunghäst
Balans-och klätterattribut	Tillsyn av barn, gå mellan klätterställningens attribut, balansera, dansa, sjunga, hoppar, sitta, ligga, samtala, hinderbana, klättra	Tillsyn av barn, klättra, hoppa, balansera
Utegym	Klättra	Klättra
Gungställning	Gunga tillsammans, gunga själv, lyssna på musik, samtala, hänga på gunga, putta på gunga	Gunga, sätta fart på gunga, kasta boll på gunga, hänga på gunga, putta på gunga, samtala
Skateboardområde	Leka med boll	Cykla, kasta boll
Frisbeegolf		Spela frisbeegolf
Stengropar	Stå i grop	
Bänkar	Sitta, samtala, ta på skor	Sitta, samtala, ta på skor
Hoppbage	Hoppa	

Övriga ytor	Gå omkring, samtala, skojbråka, titta på fotboll i bollbingen, kasta boll, leka i träd, skutta, hacka i marken, tillsyn av barn	Leka "dunkgömme" som utgår från basketplanen/bollbingen, springer, gömmer sig, spela fotboll, skojbråka, samtala, titta på fotboll i bollbingen, gå omkring, kasta boll, leka i träd, hacka i marken, tillsyn av barn
-------------	---	---

I Tabell 5 redovisas de aktiviteter som flickor/kvinnor respektive pojkar/män utför vid de olika attributen.

6.2 Analys

6.2.1 Inledning

Vid starten för analysen var det av stor vikt att ha med syftet av studien genom hela analysprocessen, detsamma gäller för frågeställningarna. När resultaten analyseras görs detta tillsammans med den observationslogg som fördes under samtliga observationstillfällen. Denna ger oss fler nyanseringar i den fortsatta analysen och diskussionen. Exempelvis noterades sådant som om aktiviteterna utfördes i grupp eller enskilt. Ingen tidtagning gjordes men i de fall ett attribut användes under mycket kort tid, eller större delen av observationen, registrerades detta i observationsloggen.

Vid några av observationstillfällena har barn och personal från närliggande fritidsverksamhet använt sig av näridrottsplatserna. Denna grupp av användare utmärkte sig genom att de vuxna individerna bar gula reflexvästar och hade uppenbar tillsyn över barnen. Den gemensamma utevistelsen styrdes av fritidsverksamheten men valet av att vistas på näridrottsplatsen och de aktiviteter och attribut som valdes av barnen upplevdes som spontana. Detta har inverkan på underlaget för studien, så till vida att det ökar, men påverkar inte utkomsten av resultatet då näridrottsplatser anläggs i skolans och fritids direkta närhet för att användningen av platserna ska bli så stor som möjligt.

Aktiviteten tillsyn av barn var en aktivitet som enbart utfördes av uppenbart vuxna personer, som dessutom vid flera tillfällen bestod av fritidspersonal. I analysen av användningen av näridrottsplatsen behandlas inte denna aktivitet, då den inte innebär något direkt nyttjande av attributen.

Då Göteborgs Stads näridrottsplatser framförallt vänder sig till barn och ungdomar är det viktigt att skilja på aktiviteter som utförs av barn eller vuxna. Särskilt viktigt är detta när de vuxnas aktiviteter i första hand handlar om ha tillsyn över barn. Individer som utan tvekan kan klassificeras som barn benämndes som flicka respektive pojke. Individer som utan tvekan kunde klassificeras som vuxen benämndes som kvinna eller man. I de fall det rådde tveksamhet kring ålder eller där en textmässig sammanfattning krävs, benämns individen/individerna med beteckningen flicka/kvinna eller pojke/man. Inte vid någon utav observationerna har det uppstått någon tveksamhet kring individers könstillhörighet. Hade denna fråga uppstått hade den behandlats såväl i text som i statistiken.

Aktiviteterna i analysen kategoriseras som organiserade och icke organiserade. Organiserade aktiviteter är aktiviteter där tydliga regler och överenskommelser styr de aktiva. Exempel på organiserade aktiviteter är fotboll och basket. Icke organiserade aktiviteter är aktiviteter som saknar regler och överenskommelser. Exempel på icke organiserade aktiviteter är klättra och gunga. Det finns även en kategori av aktiviteter som klassificeras som sociala aktiviteter. Begreppet innebär att sociala aktiviteter utförs när det sociala är huvudaktiviteten. Fotboll och klättring kan också vara socialt, men det centrala är ändå någonting annat.

6.2.2 Könsfördelning vid näridrottsplatsen

I de resultat som framkommit framgår det att 33 % av näridrottsplatsens användare är flickor/kvinnor, medan 66 % är pojkar/män (Diagram 3). Siffrorna visar att betydligt fler pojkar/män använder näridrottsplatserna. Går vi till statistiken för den enskilda näridrottsplatsen, det vill säga Hjällbo respektive Kärra Park, visar resultaten att de två platserna inte skiljer sig särskilt mycket åt (Diagram 1 och 2). Nyttjandet av de båda näridrottsplatserna pekar åt ett tydligt håll, där omkring en tredjedel är flickor/kvinnor och två tredjedelar är pojkar/män. Det finns alltså klara indikationer på att näridrottsplatserna inte används i samma utsträckning av flickor/kvinnor som av pojkar/män. Resultaten kan direkt relateras till studien *Spontanidrott för vilka?* av Blomdahl et al., där undersökningar gjorda i Stockholm sedan 1980-talet visat på en markant snedfördelning när det kommer till vem, sett ur ett genusperspektiv, som nyttjar offentliga satsningar för rörelse och rekreation. Blomdahl et al. menar att de attribut som förekommer på näridrottsplatsen och de aktiviteter som dessa uppmuntrar till är mer attraktiva för pojkar. En annan variabel handlar om den uppdelning som görs mellan pojkar och flickor i tävlingssammanhang. Denna åtskiljning av könen görs redan i tidig ålder. Med näridrottsplatsen som ett offentligt rum, fri att disponera för den som önskar, sker en inlärdd indelning av könsgруппerna där pojkarna står högst i rang och där flickor förväntas anpassa sig till pojkarnas villkor. Då den grundläggande tanken med näridrottsplatsen består i att vara öppen för alla kan det finnas en uppfattning om att flickor som inte deltar helt enkelt får skylla sig själva. Platsen finns ju där - fri att använda¹⁰³! Det finns alltså indikationer på att flickor/kvinnor bör anpassa sig eller ska vilja samma sak som pojkar/män vid offentligt finansierade platser för rörelse och rekreation. Detta argument baseras på Sandercocks och Forsyths tankar och idéer om androcentrism, och tillhörande sociala konstruktioner, som normen för västvärldens stads- och samhällsplanering. Genom den historiska samhällskontexten kan vi få en ökad förståelse varför könsfördelningen på näridrottsplatsen ser ut som den gör, då offentliga platser och rum länge varit förbehållna män och deras behov. Politiker och stads- och samhällsplanerare har därmed ett stort ansvar när det kommer till att uppnå önskade användnings- och aktivitetsmönster på demokratiska och gemensamt finansierade platser¹⁰⁴.

6.2.3 Övriga ytor

När det kommer till vem som använder vad på näridrottsplatsen, sett ur ett genusperspektiv, utkristalliserar sig tillsammans med observationsloggen flertalet olika "berättelser". Tre attributtyper utmärker sig mycket tydligt; övriga ytor, bollbängen samt balans- och klätterattribut. Det är också dessa tre attribut som står i fokus för den fortsatta analysen. De andra attribut som näridrottsplatsen innehåller kommer enbart delvis behandlas på grund av att för få användare har

¹⁰³ Blomdahl et al. (2012) s. 23f

¹⁰⁴ Sandercock och Forsyth (2005) s. 76f

nyttjat attributen under de observationer som genomförts. Valet görs då underlaget inte anses tillräckligt för att en bärkraftig analys ska kunna göras. Övriga ytor, bollbingen samt balans- och klätterattribut registreras för 151 användningstillfällen av totalt 263 för båda näridrottsplatserna. Detta innebär att 57 % av näridrottsplatsens användningstillfällen är registrerade på dessa tre attribut, vilket ger en god grund för att i analysen lägga fokus på övriga ytor, bollbingen samt balans- och klätterattribut.

Det attribut som har flest användare är övriga ytor. Attributet skiljer sig markant från de övriga attributen så till vida att det inte är ett artificiellt attribut. Istället består övriga ytor av gräsbevuxna ytor, buskar, träd samt de stråk som sträcker sig igenom rummet för näridrottsplatsen. Attributet är till sin natur det som håller samman de övriga attributen och då särskilt näridrottsplatsen i sin helhet. Vid övriga ytor är det en markant övervikt av pojkar/män som nyttjar attributet med 45 registrerade användare gentemot flickors/kvinnors 19. Vid en första anblick verkar aktiviteterna vid attributet övriga ytor inte skilja sig särskilt mycket åt mellan de två grupperna. Vid en närmare granskning utkristalliserar sig dock en tydlig tendens då det finns två aktiviteter vid övriga ytor som enbart utförs av pojkar/män; spela fotboll och en lek av typen ”kurragömma”. Av de 45 pojkar/män som använder övriga ytor, står spela fotboll och ”kurragömma” för 22 av de registrerade användarna. Båda aktiviteterna kan ses som egenorganiserade, där regler och överenskommelser är uppförda.

Observationsresultatet visar framförallt på två saker. För det första genererar attributet övriga ytor, sett ur ett genusperspektiv, liknande aktiviteter från båda könen. Undantaget är två aktiviteter av organiserad karaktär. Ur ett segregationsperspektiv är detta mycket intressant. Attributet används alltså på ett i stort sett likadant sätt oavsett om det är flickor/kvinnor eller pojkar/män som nyttjar attributet. Det skulle därmed kunna hävdas att övriga ytor är ett relativt könsneutralt attribut, trots skillnaden i antalet användare. Om detta beror på attributets organiska rumsliga struktur eller om det finns andra faktorer som bidrar till det höga antalet användare besvarar inte denna uppsats. Däremot kan antaganden göras om att attributets rumsligt komplexa utformning har betydelse för att motverka segregation. Antagandet baseras på de tidigare nämnda aktiviteter som såväl flickor/kvinnor som pojkar/män utför, där skillnaden mellan könen är liten. Övriga ytor berättar heller inte, i motsats till de flesta andra attribut vid näridrottsplatsen, vad användaren förväntas göra. Istället är det individen själv som får bestämma aktiviteten. I *En idrætslegeplads skal ligge i vejen* skriver Schytte om vuxna människors tankar och idéer kring barn och ungdomars användning av redskap på lekplatser/näridrottsplatser, vilka inte alltid stämmer överens med vad denna brukargrupp faktiskt är intresserade av¹⁰⁵. Relaterat till näridrottsplatsen kan detta påstående återses vid flera av näridrottsplatsens attribut då en del av attributen inte används en enda gång under observationstillfällena. Övriga ytor, som egentligen inte är ett attribut i ordets artificiella bemärkelse, genererar däremot det högsta antalet användare. De aktiviteter som markant skiljer könen åt och som påverkar resultatet i form av att betydligt fler användare av övriga ytor är pojkar/män, är fotboll och ”kurragömma”. Det finns därmed indikationer på att pojkar/män i större omfattning än flickor/kvinnor ägnar sig åt organiserad idrott och lek, där regler och överenskommelser är en viktig del i upprätthållandet av aktiviteten. Attributet övriga ytor tar stora markytor i anspråk i det rum som utgör näridrottsplatsen. Framförallt rör detta de större gräsytor som går att finna vid såväl Hjällbos som Kärra Parks näridrottsplats. Gräsytorerna uppmuntrar till bollspel, i denna studie registrerat som fotboll.

¹⁰⁵ Schytte (2004) s. 77

6.2.4 Bollbingen

Attributet bollbingen används vid fyra av fem observationer i Hjällbo och vid tre av fem observationer i Kärra Park. Detta innebär att bollbingen som sådan nyttjas sju gånger av tio, sett till de observationer då det funnits besökare på näridrottsplatserna. Samtliga av dessa sju gånger nyttjas bollbingen av pojkar/män, medan flickor/kvinnor enbart registreras som användare under ett observationstillfälle. Bollbingen är det attribut där aktiviteten fotboll pågår under längst tid och där utövarna utför en aktivitet kontinuerligt, ibland under hela tiden för observationen. Utöver fotbollsspel i bollbingen observeras aktiviteten på fotbollsplanen, bouleplanen och vid övriga ytor. I *Den organiserade idrottens betydelse för spontanidrott* av Möller och Rehn skriver författarna om löpträning och fotboll som de två mest förekommande spontanidrotterna som utövas av barn i årskurserna sex till nio¹⁰⁶. Det är alltså ingen större överraskning att flera av de attribut som ger utrymme och tillåter fotbollsspel är mycket populära. Det som däremot är tydligt är vilken könsgrupp som framförallt nyttjar dessa attribut och då särskilt sett till det attribut som benämns som bollbinge. Enligt RF är bollbingen ett standardattribut vid näridrottsplatser. Den ska stimulera till andra aktiviteter än organiserad tävlingsidrott och ska därför inte ha standardiserade tävlingsmått¹⁰⁷. Men trots intentionen om att kunna använda bollbingen för många olika aktiviteter visar observationerna på att attributet, likt Janssons iakttagelser, nästintill enbart brukas som fotbollsplan¹⁰⁸. Vid samtliga observationstillfällen då bollbingen nyttjas registreras fotboll som aktivitet i bollbingen vilket innebär att när attributet nyttjas så är det för att spela fotboll. Inte en enda gång under observationerna används bollbingen enbart för någon annan aktivitet. Aktiviteter som klättra på bollbingens nät/staket, titta på, sitta på bollbingens kant, spela basket och skuggboxa sker alla i samband med att fotbollsspel bedrivs i bollbingen. Dessa blir så kallade sidoaktiviteter till fotbollen, som här kan ses som attributets huvudsakliga användningsområde.

Studiens observationer visar på att det näst mest populära attributet, bollbingen, används till absolut största delen av pojkar/män. Vidare visar observationerna på att bollbingen framförallt nyttjas till fotbollsspel och inte mycket annat. Detta trots intentioner om att den ska vara ett flexibelt attribut där flera olika aktiviteter ska kunna förekomma. Bollbingen tillsammans med övriga bollplaner, basketplan, fotbollsplan och bouleplan, är också de attribut som ytmässigt tar upp mest utrymme vid de två näridrottsplatser som observerats. Reflektionen rörande attributens ytmässiga behov är intressant då dessa ytor i huvudsak understödjer olika typer av bollspel, vilket innebär att organiserade aktiviteter är det som gynnas. Satt i relation till Gehl som menar på att den byggda miljön har stor betydelse för såväl integration som segregation, kan det i denna observations resultat urskönjas en riktning mot att näridrottsplatsen som rum, tydligt understödjer det senare¹⁰⁹. De val som gjorts av planerare, där ett stort fokus av markanvändningen ligger på bollrelaterade organiserade aktiviteter, sätter ramarna för vem som lockas att använda platsen. Men bollspel, och framförallt fotbollsspel, är inte en könsneutral aktivitet. I RF:s siffror för flickor/kvinnor och pojkar/män i åldern 7-70 år och som är aktiva i en fotbollsförening ser fördelningen ut som följande; av 478 000 föreningsaktiva är 341 000 pojkar/män och 137 000 flickor/kvinnor. Det här innebär en procentuell fördelning på 71 %

¹⁰⁶ Möller och Rehn (2011) s. 22

¹⁰⁷ Riksidrottsförbundet (2002) s. 24

¹⁰⁸ Jansson (2006) s. 23

¹⁰⁹ Gehl (1971) s. 50f

pojkar/män och 29 % flickor/kvinnor¹¹⁰. Dessa procentsiffror är anmärkningsvärt lika de siffror som finns för näridrottsplatsens totala andel användare, där två tredjedelar av användarna är pojkar/män och en tredjedel är flickor/kvinnor.

Visserligen är RF:s siffror hämtade från organiserad tävlingsidrott, detta i motsats till den målgrupp som näridrottsplatsen vänder sig till, där vem som helst och utan ekonomiska krav ska kunna använda platsen. Dock finns det indikationer från RF om att det många gånger är de redan föreningsengagerade som nyttjar näridrottsplatsens rum. Detta baseras dels på avsaknaden av nya användargrupper av näridrottsplatsen, exempelvis tidigare inaktiva individer. Dels på vem som är med i framtagandet av projektet näridrottsplats, vilka ofta redan är aktiva inom den organiserade tävlingsidrotten¹¹¹.

6.2.5 Balans- och klätterattribut

Inom kategorin för balans- och klätterattribut ryms en sammanslagning av flera attribut som avsiktligt möjliggör och genererar liknande aktiviteter, i detta fall balansera och klättra. Rumsligt tar balans- och klätterattribut, trots sammanslagningen, relativt lite yta i anspråk vid näridrottsplatsen. Attributet är näridrottsplatsens tredje mest använda och fördelningen, sett till kön, är mer jämn gentemot de två attribut som nämns ovan. Av totalt 34 användare av attributet är 19 flickor/kvinnor och 15 pojkar/män. Det är alltså enbart fyra användare som skiljer flickor/kvinnor och pojkar/män åt. Det finns däremot en stor skillnad i de aktiviteter som respektive kön utför vid balans- och klätterattribut. Störst är skillnaden i de aktiviteter som i denna studie kan benämnas som sociala aktiviteter. Av de aktiviteter som sker vid balans- och klätterattributen kan fyra av dessa kategoriseras som social aktivitet; dansa, sjunga, sitta och samtala. Samtliga utförs enbart av flickor/kvinnor och av flickor/kvinnor i grupp. Detta i motsats till pojkars/mäns aktivitet vid samma plats, där ingen av aktiviteterna har social samvaro som huvudkaraktär. Båda könen klättrar, hoppar och balanserar vid attributet, men flickor/kvinnor gör mer därtill. De dansar, leker hinderbana, går emellan klätterställningens delar, sjunger, sitter, ligger ned och samtalar. Flera av aktiviteterna bland flickor/kvinnor är av icke organiserad och mindre fysisk karaktär, medan samtliga aktiviteter som pojkar/män utför vid attributet (frånsett aktiviteten tillsyn av barn) är i huvudsak fysiska. De aktiviteter som utförs av respektive könsgrupp skiljer sig alltså åt, trots att attributet är detsamma. I analysen av resultaten kan det konstateras att balans- och klätterattributet framförallt möjliggör för icke organiserad aktivitet.

6.2.6 Rumsliga mönster

Sett över hela rummet för näridrottsplatsen, och då särskilt på de aktiviteter som enbart utförs av ett utav könen, utkristalliserar sig ett mönster sett till aktiviteter och markanvändning. Aktiviteter som enbart utförs av flickor/kvinnor är; att sjunga, lyssna på musik, dansa, leka hinderbana, stå i stengrop och hoppa hage. Samtliga görs tillsammans med andra flickor och kan i huvudsak klassificeras som sociala aktiviteter. Undantaget är aktiviteten hoppa hage som utförs vid ett observationstillfälle och av en flicka, dessutom under mycket kort tid. Dansa och leka hinderbana är av fysisk karaktär, där hinderbanan kan ses som något mer organiserad än övriga aktiviteter då leken följer vissa regler och överenskommelser. Samtliga aktiviteter upptar en relativt liten yta av näridrottsplatsen. Vid en granskning av det som pojkarna/männen är ensamma om att utöva vid näridrottsplatserna är spela basket, skuggboxa, cykla, leka

¹¹⁰ Thiborg, J (2013) [e-post] *Statistik*

¹¹¹ Riksidrottsförbundet (2007) s. 69

”kurragömma” och spela frisbeegolf sådana aktiviteter. Samtliga av dessa kan ses som fysiska aktiviteter. Basket, ”kurragömma” och frisbeegolf är dessutom av organiserad karaktär. Aktiviteterna tar stora ytor i anspråk. Sammantaget framkommer ett mönster vid näridrottsplatsen, där flickorna/kvinnorna till större del utövar sociala aktiviteter och till mindre grad fysiska och organiserade typer av aktiviteter. Flickornas/kvinnornas aktiviteter och attributen knutna till dessa tar dessutom mindre plats i näridrottsplatsens rum. Pojkarna/männen är däremot ensamma om fem fysiska aktiviteter, varav tre är av organiserad karaktär. Aktiviteterna och attributen knutna till dessa tar stor plats i näridrottsplatsens rum. Av de aktiviteter som pojkarna är ensamma om att utöva karaktäriseras ingen som en i huvudsak social aktivitet.

En stor del av resultaten visar på övergripande olikheter i flickors/kvinnors och pojkars/mäns sätt att aktivera sig och använda attributen. Vad som utmärker flickor/kvinnor i detta avseende är den sociala karaktären på aktiviteterna. Även när det kommer till aktiviteter som är av icke organiserad karaktär visar resultaten på att denna typ av aktivitet är vanligare bland flickorna/kvinnorna, även vid de attribut där könsfördelningen är relativt jämn. Flickornas/kvinnornas aktiviteter och val av attribut tar dessutom mindre yta i anspråk i det rum som utgör näridrottsplatsen. Vidare är pojkarnas/männens val av aktiviteter i betydligt högre grad av organiserad karaktär. Pojkar/män väljer också i större utsträckning attribut som tar stora ytor i anspråk. Resultatet stämmer väl överens med Leaper som i sin bok *Childhood Gender Segregation: Causes and Consequence* hävdar att flickors lek generellt sett och i större utsträckning grundar sig i sådant som vård, mellanmänsklig närhet, social känslighet och kommunikation. Typisk lek för pojkar är däremot mer sprungen ur uppgifter och tävlingsmoment, inte minst av mer organiserat slag. Leaper skriver att dessa tendenser hos barn att dela upp aktiviteter som könstypiska förstärks redan från tidig ålder, bland annat genom utbudet av leksaker¹¹². Relaterat till näridrottsplatsen kan rummets attribut ses om de leksaker som står till buds för brukarna att använda. Valen som görs, och aktiviteterna som observeras och registreras i insamlingen för denna kandidatuppsats skulle därmed kunna vara en påföljd av skapandet av genusroller och könssegregation. Enligt den feministiska geografin produceras genus genom rumsliga kontexter. På samma sätt kan rummet påverkas av genus. Vad som ryms i begreppen ”manligt” och ”kvinnligt” är olika på olika fysiska platser och beror på de samhälleliga normer som råder¹¹³. Dessa normer, angående hur människor utifrån sitt kön ska vara, skulle därmed kunna ha inverkan på flickors/kvinnors och pojkars/mäns beteende i rummet för näridrottsplatsen.

¹¹² Leaper (1994) s. 68f

¹¹³ Gren och Hallin (2003) s. 165

7. SLUTSATSER OCH EGNA REFLEKTIONER

7.1 Inledning

Uppsatsens syfte är att undersöka om näridrottsplatser används i samma utsträckning och på samma sätt av flickor och pojkar. Nedan följer slutsatser av de resultat och analys som observationerna genererat. Slutsatserna avser behandla uppsatsens syfte. De frågeställningar som gör det möjligt att uppnå syftet besvaras i kronologisk ordning.

7.2 Slutsatser

1. *Hur ser fördelningen mellan pojkar och flickor ut vid näridrottsplatser sett till andel besökare?*

Frågeställning 1 används för att ta reda på hur fördelningen mellan andelen pojkar/män och flickor/kvinnor som besöker anläggningarna ser ut. Under tio observationer registrerades 191 individer, varav 67 %, det vill säga 128 stycken, var pojkar/män. Därmed utgjorde de 63 flickorna/kvinnorna som observerades 33 % av besökarna. Resultatet redovisas i Diagram 3. Fördelningen visar alltså en tydlig snedfördelning sett till könsgruppernas användning av rummet där två tredjedelar av besökarna är pojkar/män och en tredjedel av besökarna är flickor/kvinnor. Detta resultat är också svaret på frågeställning 1. Utifrån uppsatsens syfte och frågeställning samt genom de metoder som denna studie använder sig av, kan det därmed dras slutsatser om att det råder segregation vid näridrottsplatsen som offentligt finansierat rum. Slutsatsen baseras på resultatet om vem som använder rummet, eftersom de båda könsgrupporna inte vistas vid näridrottsplatsens i likvärdig utsträckning.

2. *Vem, sett ur ett genusperspektiv, använder vad på näridrottsplatsen?*

I frågeställning 2 undersöks i hur mycket flickor/kvinnor respektive pojkar/män nyttjar näridrottsplatsernas attribut. Detta görs för att utröna om attributen vid näridrottsplatsen attraherar de båda könsgrupporna på ett jämställt sätt. Attribut som ur ett genusperspektiv har en jämn fördelning av användare, kan i en rumslig kontext hävdas möjliggöra för integrering mellan socialt konstruerade grupperingar. Det motsatta, attribut som ur ett genusperspektiv genererar stora skillnader i antalet användare, kan därmed antas spegla segregation. Det har alltså betydelse för hur näridrottsplatsen planeras och med vilken kunskap och ur vilket perspektiv detta görs. Denna diskussion skulle kunna översättas till den stads- och samhällsplanering som omger stadens invånare dagligdags, där allmänna rum och offentliga satsningar ur en demokratisk synvinkel ska vara tillgängliga för alla, avsett könstillhörighet.

Övriga ytor är attributet som med sina 64 registrerade användare är det som används mest. Vad som är intressant i sammanhanget är att övriga ytor inte är ett attribut i ordets artificiella bemärkelse. Istället består övriga ytor av exempelvis gräsmattor, träd, buskage, gångstråk och liknande. Det attribut som inte är avsett för någon specifik form av aktivitet är alltså det som nyttjas allra mest. Fördelningen är dock ojämn, med 45 pojkar/män och 19 flickor/kvinnor som använder sig av övriga ytor. Skillnaden i antalet härleds till pojkars/mäns fotbollsspel och leken ”kurrögömma” som utförs i homogena grupper om 3-14 individer. Det är också dessa två aktiviteter som ytmässigt använder störst del av attributet.

Det attribut som utmärker sig allra mest med fokus på frågeställning 2 är attributet bollbinge. Av de 53 individer som registreras innanför bollbingarnas inhägnad är 51 av dessa pojkar/män. Bollbingen brukas vid sju av tio observationer. Endast vid ett tillfälle befinner sig två flickor i bollbingen, och då tillsammans med flera pojkar. Bollbingen är ett attribut som inte enbart är tänkt att användas för fotbollsspelande. Resultaten pekar dock på att fotboll är den överlägset populäraste aktiviteten att utföra vid attributet bollbingen. Sett över hela näridrottsplatsens attribut kan slutsatsen dras om att de attribut som genererar bollspel i mycket högre utsträckning används av pojkar/män än av flickor/kvinnor. Samtidigt är det de attribut som är avsedda för bollspel som, sett till markanvändning, tar upp de största delarna av näridrottsplatsens yta. Resultatet är intressant ur ett segregationsperspektiv då vem som nyttjar vad ger indikationer på hur situationen i rummet ser ut.

Balans-och klätterattributen är det tredje mest använda attributet och används av fler flickor/kvinnor än av pojkar/män. Skillnaden mellan könen, sett till anatalet användare, är dock inte särskilt stor. Däremot används balans- och klätterattributen på olika sätt, sett ur ett genusperspektiv, vilket redovisas i Tabell 5.

När vi tittar på vem som använder vad på näridrottsplatsen går det att urskönja ett mönster som pekar mot att könssegregation äger rum. Flickor/kvinnor är generellt överrepresenterade vid attribut som kan förknippas med aktiviteter av mer icke organiserad karaktär, till skillnad från pojkarnas/männens stora användning av bollplaner som i sin tur kan sammankopplas med aktiviteter som är mer organiserade och uppstyrda. Även vid de attribut som inte fått någon utförligare analys anas siffrorna visa på samma scenario. Exempel på detta är dels de attribut som enbart används utav ett av könen, dels de attribut som har övervikt åt det ena eller andra hållet sett till användare och kön. Här kan stenområde, småbarnslektyta samt balans- och klätterattribut ges som exempel på attribut som domineras av flickor/kvinnor. Samtliga genererar i huvudsak icke organiserade aktiviteter. Utöver detta tar attributen liten plats sett till näridrottsplatsens totala markanvändning. Bollbinge, fotbollsplan, basketplan och övriga ytor kan nämnas som dominerade av pojkar/män. Attributen är till sin natur sådana att de uppmuntrar till organiserad aktivitet. De tar dessutom stora ytor i anspråk i rummet för näridrottsplatsen.

3. Hur, sett ur ett genusperspektiv, används attributen vid näridrottsplatsen?

De två tidigare frågeställningarna indikerar på att det går att utläsa könssegregation vid näridrottsplatsen, sett till vem som använder rummet och vem som använder vad i rummet. I frågeställning 3 ligger intresset i att undersöka om det finns en segregation i de aktiviteter som utförs i rummet. Det kan alltså ha betydelse hur attributen används då det i studiens syfte finns en önskan om att, gentemot tidigare forskning, fördjupa kunskapen kring näridrottsplatsen genom att undersöka på vilket sätt den används.

Attributet övriga ytor används för många olika typer av aktiviteter av social, icke organiserad och organiserad karaktär. Det som skiljer flickor/kvinnor och pojkar/män åt vid användningen av attributet är att pojkar/män är den enda grupp som ägnar sig åt typen organiserad aktivitet. Av pojkars/mäns totala antal användare av attributet övriga ytor bedriver näst intill hälften av dem aktiviteter av organiserad karaktär. Detta mönster av att pojkar/män uppehåller sig med fysiska och organiserade aktiviteter är generellt applicerbart på näridrottsplatsens totala rum. Tydligast

blir mönstret gällande fotboll, som helt klart dominerar attributet bollbängen, trots intentioner från planeringshåll om att detta attribut ska möjliggöra för och innehålla flera olika funktioner. Den organiserade aktiviteten är genomgående för pojkars/mäns val av aktivitet och dominerar förutom bollbängen även andra attribut. I relation till hur mycket fotboll som totalt spelas vid näridrottsplatsen utgör flickornas medverkan i denna organiserade aktivitet en mycket liten del. Flickornas/kvinnornas aktiviteter utmärker sig genom att ha en påtaglig social karaktär. Flertalet attribut används för olika typer av sociala sysslor och utförs tillsammans med andra flickor/kvinnor, såsom att samtala, lyssna på musik och sjunga. Förutom detta är flickorna/kvinnorna i större utsträckning än pojkarna/männen utövare av icke organiserade aktiviteter, såväl fysiska som mer stillasittande.

För frågeställning 3 dras slutsatser med utgångspunkt i typen av aktiviteter som utförs vid respektive attribut. En rumslig könssegregation kan skönjas genom de organiserade och icke organiserade aktiviteter som kunnat utläsas vid näridrottsplatsen, där pojkarna/männen dominerar förstnämnda kategorin. Siffrorna som rör exempelvis aktiviteten fotboll är så tydliga att de är omöjliga att inte reagera på. Aktiviteter av mer icke organiserad karaktär domineras i sin tur av flickor/kvinnor enligt studiens resultat och analys. Denna grupp påvisar därtill större tendenser att ägna sig åt aktiviteter där en social aspekt är en stor del av den aktivitet som utförs.

Slutligen kan det konstateras att det finns olikheter mellan könen såväl i vem som vistas i rummet (näridrottsplatsen), var inom detta rum de befinner sig, samt hur de använder det. Denna kunskap behöver integreras och beaktas i planeringen och utformningen av näridrottsplatser.

7.3 Egna reflektioner och framtida forskningsområden

Att arbeta med denna uppsats har väckt många tankar och idéer. Även om resultaten kanske inte överraskar, då mönstren mer eller mindre stärker våra tidigare uppfattningar av genusnormer i samhället, så har vi ibland häpnats över tydligheten. Vi hoppas på fler studier inom området för rumslig könssegregation bland barn och ungdomar - och inte minst på utökad kunskap om hur det ska planeras för integration. Självfallet behövs undersökningar om andra typer av segregation, exempelvis baserat på etnicitet och socioekonomisk tillhörighet. Vårt angreppssätt pekar på hur segregationen ser ut vid en offentligt finansierad plats som anläggs och planläggs med utgångspunkt i att vara demokratisk och tillgänglig för alla. Med avstamp ur denna uppsats skulle det därmed vara intressant med studier som undersöker varför det ser ut som det gör. En vinkel, som skulle kunna besvara många av de frågor som väckts hos oss, skulle kunna vara att utgå ifrån själva planeringsprocessen. Hur förhåller sig planerarna till integration och segregation? Reflekteras det över pojkars och flickors olika sätt att aktivera sig och umgås? Kan anläggningarna i sig stärka genusnormer? Dessa är endast ett fåtal av de funderingar som uppstått under arbetets gång.

En aspekt som vi ägnat en hel del tankekraft åt är huruvida attribut ”talar om för besökaren vad han eller hon förväntas göra”. Exempelvis är bollbängen inte enbart till för fotbollsspelande men dess estetik för i ärlighetens namn inte tankarna till mycket annat. Övriga ytor är det attribut som används mest, trots att det inte är ett på pappret riktigt och artificiellt sådant i ordets rätta bemärkelse. Sanningen är att övriga ytor inte ens fanns med som attribut vid våra första pilotundersökningar, vi tänkte helt enkelt inte på att det skulle kunna finnas ett sådant attribut. Inte heller på Göteborgs hemsida, där flera (men långt ifrån alla) näridrottsplatser står listade

finns attributet med. Förutom de aktiviteterna av organiserad karaktär som utförs av pojkarna/männen, ”kurragömma” och fotbollsspelande, används övriga ytor på ett liknande sätt av båda könen. Övriga ytor säger heller inte åt oss vad som ska göras, det hintar inte ens om hur attributet ska användas. Istället är det användarens egen fantasi som sätter gränserna. Vi tror att övriga ytor har stor potential att utvecklas för att uppmuntra till mer spontan och jämlik lek för både flickor och pojkar. Såväl kuperade som plana markytor kan nyttjas för olika typer av lekar där barnen kan aktivera sig såväl organiserat som icke organiserat. Därtill tror vi att buskage, stenblock, olika typer av naturligt materiell har potentialen att stimulera barns egen kreativitet. För det andra är det viktigt att dessa övriga ytor inte ligger avlägset andra attribut för att maximera användningen. Relaterat till flickors många sociala aktiviteter vore det dessutom lägligt att möjliggöra för mer sådant, men då gärna i kombination med fysisk aktivitet.

Arbetsprocessen har varit lärorik och utmanande. Att teoretisera det vi observerat, och inte sväva iväg i upplevelser har varit viktigt och ibland svårt. Inte minst har vi vid flera tillfällen fått påminna oss själva om att distansera oss från det vi skrivit för att kontrollera att det inte banar iväg i fel riktning. Att bearbeta och analysera resultat kräver att fokus hela tiden ligger på syfte och frågeställningar. Tack vare medvetenheten om detta upplever vi att vi slutfört detta arbete på ett väl genomfört sätt. Sist men inte minst önskar vi att den forskning som faktiskt bedrivs inom området tas till vara på i utformandet av offentliga platser avsedda för fysisk aktivitet, och då specifikt för grupperna barn och ungdomar.

KÄLLFÖRTECKNING

Litteraturkällor

Blomdahl, U., Elofsson, S. och Åkesson, M. (2012) *Spontanidrott för vilka?* Stockholms Stad och Stockholms Universitet, Stockholm.

Boström, G., Karlsson, A-S. och Wadman C. (2006) *Hälsa på lika villkor-Resultat från nationella folkhälsoenkäten 2006*. Adress: <http://www.fhi.se/Documents/Statistik-uppfoljning/Folkhalsoenkaten/Resultat-arkiv/Rapporter/A2007-01-Halsa-pa-lika-villkor.pdf> Hämtad 2013-11-12, Statens Folkhälsoinstitut, Östersund.

Carlstein, A. (2009) *Utvärdering av Spontanidrottsplatser i stadsdelarna Berga och Ryd, Linköping 2009*. Linköpings kommun.

Chen, X., Orum, O. A., och Paulsen, E. K. (2013) *Introduction to Cities - How Place And Space Shape Human Experience*, Wiley-Blackwell, Chichester.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. och Wängnerud, L. (2012) *Metodpraktikan*, 4e upplagan. Norstedts Juridik, Stockholm.

Fainstein, S. S., och Servon, J. L. (2005) *Introduction: The Intersection of Gender and Planning, Gender and Planning*, Rutgers, New Jersey.

Faskunger, J. (2007) *Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet*. Adress: http://www.fhi.se/PageFiles/3380/R200703_Byggd_miljo_web.pdf Hämtad 2013-11-10, Statens Folkhälsoinstitut, Östersund.

Gehl, J. (1971) *Livet mellem husene*, Arkitektens Forlag, Köpenhamn.

Gren, M. och Hallin P-O. (2003) *Kulturgeografi-en ämnesteoritisk introduktion*. Liber AB, Malmö.

Jansson, T. (2006) *Landskap för spontanidrott*. Adress: http://ex-epsilon.slu.se:8080/archive/00001249/01/layoutjobb_kopia.pdf Hämtad 2013-11-12, SLU, Ultuna.

Jarvis, H., Kantor, P. och Cloke, J. (2009) *Cities and Gender*, Routledge, Oxon.

Kajiser, L. och Ohlander, M. (1999) *Etnologiskt fältarbete*. Studentlitteratur, Lund.

Lager, A (2009) *Övervikt bland barn - system för nationell uppföljning*. Adress: <http://www.fhi.se/PageFiles/8076/A-2009-09-Overvikt-bland-barn.pdf> Hämtad 2013-11-08, Statens Folkhälsoinstitut, Östersund.

Leaper, C. (1994) *Childhood Gender Segregation: Causes and Consequence*. Jossey-Bass Publishers, San Francisco.

Möller, A. och Rehn, A. (2011) *Den organiserade idrottens betydelse för spontanidrott*. Adress: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:525125/FULLTEXT01.pdf> Hämtad 2014-01-03, GIH, Stockholm.

Regeringens skrivelse (2003) *Skr. 2003/04: 143. Redovisning av regeringens insatser för barn och unga i statsbudgeten för år 2004*. Sveriges Riksdag, Stockholm.

Riksidrottsförbundet (2002) *Näridrottsplats- för fysisk aktivitet i boendemiljö*. Adress: http://iof4.idrottonline.se/ImageVaultFiles/id_29003/cf_394/Naridrottsplats.PDF Hämtad 2013-11-10, SISU idrottsböcker, Stockholm.

Riksidrottsförbundet. (2007) *Näridrottsplatser och spontanidrott*. Riksidrottsförbundet, Stockholm.

Sandercock, L. och Forsyth, A. (2005) *Gender and Planning*. Rutgers, New Brunswick.

Schytte, B. (2004) *En idrætslegeplads skal ligge i vejen*. Lokale- og Anlægsfonden, Köpenhamn.

Statens offentliga utredningar (1998) *SOU 1998:76*. Sveriges Riksdag, Stockholm.

Artiklar

Book, A. *Arenors lokalisering, betydelse och användning*. Adress: http://www.gih.se/Documents/CIF/Tidningen/2005/3_2005/SVIF053%2075-79%20B.pdf Hämtad 2013-12-11, Svensk idrottsforskning, Nr 3 2005.

Fahlén, J. *Näridrottsplatser = spontanidrott = bättre hälsa hos barn och unga?* Adress: http://www.gih.se/Documents/CIF/Tidningen/2007/3%204_2007/SVIF%200734%20s38-42.pdf Hämtad 2013-11-13, Svensk Idrottsforskning, Nr 3-4 2007.

Fahlgren, M. *Gamlestaden får stor näridrottsplats*. Adress: http://www.vartgoteborg.se/prod/sk/vargotnu.nsf/1/kultur_o_fritid,gamlestaden_far_stor_naridrottsplats?OpenDocument Hämtad 2013-11-10, Vårt Göteborg, 23 april 2012.

Feldt, A. *Göteborgs första näridrottsplats invigd i Backa*. Adress: http://www.vartgoteborg.se/prod/sk/vargotnu.nsf/1/kultur_o_fritid,goteborgs_forsta_naridrottsplats_invidg_i_backa Hämtad 2013-11-10, Vårt Göteborg, 14 september 2004.

Flemmen, A. *Spontanidrett gir best helseeffekt*. Adress: http://www.dagbladet.no/2012/07/10/kultur/debatt/barn/gym/fysisk_aktivitet/22487993/ Hämtad 2013-09-16, Dagbladet, 10 juli 2012.

Internetkällor

Göteborgs Stad. (a) *Näridrottsplatser*. Adress: <http://goteborg.se/wps/portal/invanare/kultur-och-fritid/parker-lekplatser/lekplatser/naridrottsplatser/> Hämtad 2013-11-18.

Göteborgs Stad. (b) *Jämställdhet och mångfald*. Adress: <http://goteborg.se/wps/portal/invanare/jobb/att-arbeta-i-goteborgs/jamstalldhet-och-mangfald> Hämtad 2013-12-12.

Göteborgs Stad. (c) *Folkmängd per delområde 2013-06-30* Adress: <http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf> Hämtad 2013-11-08.

Göteborgs Stad. (d) *Folkmängd per delområde per 2012-12-31* Adress: <http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf> Hämtad 2013-12-03.

Lantmäteriet. *Kartor*. Adress: <http://www.lantmateriet.se/Kartor-och-geografisk-information/Kartor/> Hämtad 2013-12-04.

Nationalencyklopedin. (a) *Segregation*. Adress: <http://www.ne.se/lang/segregation> Hämtad 2014-01-14.

Nationalencyklopedin. (b) *Integration*. Adress: <http://www.ne.se/lang/integration/212264> Hämtad 2013-12-12.

Riksidrottsförbundet. *Sveriges första näridrottsplats invigd*. Adress: <http://www.mynewsdesk.com/se/riksidrottsforbundet/pressreleases/sveriges-foersta-naeridrottsplats-invigd-41542> Hämtad 2013-11-11.

Svensk idrott. *Näridrottsplats*. Adress: <http://www.svenskidrott.se/Anlaggningar/Naridrottsplats/> Hämtad 2013-11-09.

Sveriges Riksdag. *Prop. 1998/99:107 En idrottspolitik för 2000-talet – folkhälsa, folkrörelse och underhållning*. Adress: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Propositioner-och-skrivelser/En-idrottspolitik-for-2000-tal_GM03107/?text=true Hämtad 2013-11-12.

Opublicerad litteratur

Griphammar-Westberg, A., Ohshima, Y., Persson, E., Persson, L. (2013) *Är näridrottsplatsen ett segregerat rum?* Göteborgs Universitet. Institutionen för Ekonomi och Samhälle, avdelningen för kulturgeografi.

Persson, E. och Persson, L. (2013) *Övning. Observation som metod*. Göteborgs Universitet. Institutionen för Ekonomi och Samhälle, avdelningen för kulturgeografi.

E-post

Thiborg, J. Riksidrottsförbundet. *Statistik* [e-post] < Jesper.Thiborg@rf.se > 2013-12-02

BILAGA 1 – Observationsscheman

Observationsschema Kärra Parks Näridrottsplats

Datum:

Tidpunkt:

Väder:

Flickor/Kvinnor	Pojkar/Män	Totalt

Attribut	Flickor/Kvinnor	Pojkar/Män
Bollbinge med konstgräs		
Bollbinge med asfalt		
Basketplan		
Grusplan med fotbollsmål		
Gräsplan med fotbollsmål		
Beachvolleybollplan		
Bouleplan/mindre grusplan		
Stenområde		
Småbarnslekyta med attribut och sand		
Längdhoppsgrop x 2		
Sprinterbana		
Sandlåda		
Balansplanka		
Klätternät		
Balans- och klätterställning i trä		
Utegym		
Gungställning		
Skateboardområde		
Frisbeegolf		
Stengropar		
Bänkar		
Övriga ytor		

Attribut	Flickor/Kvinnor aktivitet	Pojkar/Män aktivitet
Bollbinge med konstgräs		
Bollbinge med asfalt		
Basketplan		
Grusplan med fotbollsmål		
Gräsplan med fotbollsmål		
Beachvolleybollplan		
Bouleplan/mindre grusplan		
Stenområde		
Småbarnslekyta med attribut och sand		
Längdhoppsgrop x 2		
Sprinterbana		
Sandlåda		
Sandlåda		
Balansplanka		

Klätternät		
Balans- och klätterställning i trä		
Utegym		
Gungställning		
Skateboardområde		
Frisbeegolf		
Stengropar x 3		
Bänkar		
Övriga ytor		

Observationsschema Hjällbo Näridrottsplats

Datum:

Tidpunkt:

Väder:

Flickor/Kvinnor	Pojkar/Män	Totalt

Attribut	Flickor/Kvinnor	Pojkar/Män
Bollbinge		
Basketplan		
Hoppbage		
Alfabetsorm		
Grillplats		
Balans- och klätteryta		
Gungställning		
Bänkar		
Övriga ytor		

Attribut	Flickor aktiviteter	Pojkar aktiviteter
Bollbinge		
Basketplan		
Hoppbage		
Alfabetsorm		
Grillplats		
Balans- och klätteryta		
Gungställning		

Bänkar		
Övriga ytor		

BILAGA 2 – Utdrag ur observationslogg

Hjällbo, söndag 2013-11-17

När observationen startar spelar två pojkar fotboll i bollbingen.

Två pojkar spelar basket på basketplanen.

Tre tjejer gungar tillsammans i en stor gunga tillsammans i en stor gunga och lyssnar på musik via en mobiltelefon tillsammans.

Hjällbo, tisdag 2013-11-19

En flicka som passerar genom området hoppar i en utav hoppagarna. Därefter försvinner hon från näridrottsplatsen.

Kärra Park, onsdag 2013-11-20

Vid gungställningen befinner sig 6 pojkar och två flickor. I en av gungorna gungar två pojkar och en tredje står på marken bredvid. Pojken som står på marken kastar flera gånger en basketboll mot pojkarna som gungar. Bollen träffar gungan och flyger högt upp i luften.

Kärra Park, söndag 2013-11-24

Två flickor kommer till området. De rör sig först mot småbarnslekytan där de snurrar i gungsnurrorna. Sedan rör de sig mot gungställningen där de börjar gunga tillsammans. Därefter börjar de klättra i klätterställningen. De klättrar och ”gungstudsar” i nätet.

BILAGA 3 - Attributsförklaringar

Bollbinge

Kärra Park Näridrottsplats. Foto: Lina Persson, 2013.

Bollbinge är en inhägnad plan, ämnad för olika typer av aktiviteter. Både Kärra Park och Hjällbo näridrottsplats har bollbingar med konstgräs och fotbollsmål. Kärra Parks bollbinge innehåller dessutom basketkorgar samt stolpar för volleybollnät. Bollbingen i Hjällbo är linjerad som en fotbollsplan. Bollbingar är specifikt konstruerade utan tävlingsriktiga mått för tävlingsidrotter. I Kärra Park finns dessutom en asfalterad bollbinge med linjerad tennisbana som aldrig används under observationerna.

Småbarnslekyta

Kärra Parks Näridrottsplats. Foto: Lina Persson, 2013

I förgrunden syns attributet småbarnslekyta. Ytan innehåller en gunghäst och två snurrkoppar. I bakgrunden syns attributet gungställning.

Stenområde

Kärra Parks Näridrottsplats. Foto: Emma Persson, 2013

Kärra Parks Näridrottsplats. Foto: Lina Persson, 2013

På Kärra Parks näridrottsplats finns ett attribut som i denna uppsats kallas för stenområde. Detta är en yta där större stenar anlagts. Området är indelat i ett med något mindre stenar och ett med större block.

Stengropar

Kärra Parks Näridrottsplats. Foto: Lina Persson, 2013

Kärra Parks näridrottsplats innehåller cirklar av sten. Inom dessa är det tomt, förutom lite gräs och grus.

Övriga ytor

Hjällbo Näridrottsplats. Foto: Lina Persson, 2013

Kärra Park Näridrottsplats. Foto: Lina Persson, 2013

Övriga ytor utgör de delar av näridrottsplatserna som inte ingår i något artificiellt attribut och innefattar sådant som gräsmattor, träd, buskar, gångstråk et cetera. Attributet håller samman de övriga attributen och näridrottsplatsen som rum.